

INSTITVTIONVM
PHARMACEVTICARVM
JOANNIS RENODÆI
LIBER QVINTVS;

De Medicaminum formulis, quorum vsus ad
morborum præcautionem vel proffi-
gationem celebratur.

Sectio prima de his est, quæ per os sumuntur.

P R Æ F A T I O.

T alimenta quædam rerum diuersarum mixtura con-
diuntur, laboriosoque parantur artificio, vt sine cor-
ruptela aut marcore possint diutissime conseruari, vt
artocrea, Lucanica, farcimina multa, & panes bis co-
cti, quibus nautæ, dum velis, ventoque feruntur ad In-
dos, anno sæpe, & interdum biennio vesci coguntur: vt
& puluis ille Turcarum castra sequentium zonis, qui
bus cinguntur, loculorum instar efformatis, inclusus, quo solo, aqua di-
luto, & ad pultis consistentiam cocto,ensem integrum victitant. Alia
vero diem vnum, aut biduum; imo quædam tantum horam sine altera-
tione conseruantur. Sic medicamenta multa annum integrum, aut bien-
nium viribus integris durant, vt quæ *superius* à nobis in genere tradi-
ta, in pharmacopoliis, tanquam in penu ditissimo ad futuros vsus con-
seruantur.

Alia vero recenstantum parata optima sunt, vel diem, aut biduum,
vel ad

*Miles Tur-
ca fert in
zona victit
menstruum.*

*Libri huius
dispositio.*

vel ad summum triduum, æstate, sine virium iactura perdurant, vt ea medicamenta, quæ in rem præsentem parantur, curandis ægrotis exhibenda, de quibus ordine, hoc postremo libro disputare, nunc nostrum est consilium; In initio ab his sumpto, quæ intra corpus sumuntur, vel per os, vel alia loca conferentia, vt nares, sedem, vterum, vesicam: quæ non solum pro varietate morbi & naturæ varie componuntur, sed etiam partis affectu; Cui vt commode adhibeantur, vel inhæreant, vel vt ad eam facilius deferantur, aliam atque aliam consistentiam nanciscuntur, vel liquidam, vt quæ bibuntur, vel iniiciuntur; aut solidam, vel mediam, quæ sumuntur, deuorantur, induntur, adhibentur. Quæ omnia vt sigillatim persequamur, à potulentis auspicabimur, dein alia medicamenta solidiora in libri huius sectione prima describemus. In secunda, quæ in anum, aut vterum induntur, iniiciuntur, vt lectione speciali subiungemus; In tertia vero eorum medicamentorum descriptionem dabimus, quæ tantum externis corporis partibus adhibentur.

C A P. I.

*De solemnibus quibusdam decoctionibus
longo vsu celebratis.*

SIMPLICIUM medicamentorum substantia non raro per se datur, vt aliquando succus, & sæpissime decoctio, quæ, vt facilius vtiliusque assumatur, fieri solet in aqua simplici, aut stillatitia, vel aliquo humore conuenienti pro medici intentione & exigentia rei. Is vero liquor, in quo fit decoctio, per os sumenda (de ea enim tantum loquimur) qualitatem non valde insuauem, nec violentam debet habere. Potulenta siquidem decoctione in succo absinthij, centaury minoris, serbarum immaturarum, vel in lixiuio, aut aceto parare, nec tutum, nec gratum esset: quæ vero exterius adhibentur, vt vagentur quædam, cataplasmata, foris, ad quorum præparationem decoctione est opus, humore quouis idoneo decoqui possunt, amaro, acerbato, falso, ac etiam oleo, si ita curandi morbi, & partis sananda conditio postularit.

*Quarum
decoctionum*

Nunc autem de ea speciali agimus decoctione, quæ colata, per os assumitur,

vel sola, vel aliis mista simul dissolutis. Cuiusmodi est decoctio communis medicinalis, & decoctio pectoralis, quibus vix bonus therapeuticus carere potest.

Est vero omnis decoctio leuis aut valida, aut mediocri, pro rerum coquendarum substantia & viribus. Quædam enim leuiter tantum decoquenda, vt quæ facultatè habent imbecillam, facileque dissipabilem, & substantiam raram; Alia validiorem decoctionem sustinent, quorum scilicet substantia firma est, crassa, densaque, & virtus non facile resoluitur; Alia mediocrem, quæ substantia & viribus inter dicta media sunt, vt fructus, qui nec tam leuiter, vt flores, nec tam valide, vt radices decoquuntur.

Cum vero absolute imperatur decoctio sine speciali liquoris designatione, semper ea fieri debet in aqua, vel pura & simplici, vt fontana, aut fluuiatili, & aliquando pluuia, cuius quantitas simplicium decoquendorum quantitati respondeat, ita, vt nec multum exuperet, aut deficiat. Nam cum per decoctionem simplicia vires suas in aquam deponant, si hæc valde copiosa fuerit, & illa pauciora, decoctio tandem colata vires habebit imbecilliores: Vt

cõtra, si in aqua pauca decoquantur multa

simplici-

*frequens
vsus.*

*Qua parum
aut multum
decoquenda.*

*Aqua quæ
tanta in de-*

Decoctio potulentorum ex valde ingratis non paranda.

coctio paranda.

simplicia, illius cita fiet exhalatio, dissipatioque; horum potius vsitio, quam elixatio, quæ à calore moderato fit in humido, naturæ, & quantitati rei coquendæ proportionato.

Quæ longissimam decoctionem sustinent, copiosiores aquam postulant; quæ breuiorem, minorem. Multam quoque, quæ multa sunt, ita, vt hæc in aquam demersa, ab ea duos digitos, aut tres, si duriora sint, & coctû difficilia, superentur. Sicque certa aquæ mensura vix potest definiri, & industriæ Pharmacopœci sæpius relinquitur.

Aqua quantitas pro dosi paranda.

Cum vna dosi tantum paranda decoctio proponitur, sat est, pauca quædam simplicia in libra dimidia igne lento, ad partis mediæ consumptionem elixare; Si pro duobus, in libra integra; Si pro quatuor, in duobus. Hocque pacto sensim, vt a que, sic simplicium quantitas augenda.

Tres decoctiones valde vsuales.

Tres porro decoctiones in medicina faciendæ valde sunt vsuales. Prima dicitur communis, quæ communiter ad dissoluenda purgantia, & interdum in coquenda folia *senæ*, aut alia quædam tantum infundenda vsurpatur.

Secunda vulgo dicitur *peccoralis*, quod omnibus constat quæ partes ad pectus atinentes iuuant. Tertia est *decoctio clysteris*, de qua postea suo loco.

Singularum autem descriptiones apud omnes eadem non sunt, quisque pro suo arbitrio quicquam adiiciens, aut detrahens. Vulgaris & maxime vsualis decoctio communis hæc est.

Decoctio communis medicina.

℞. hordei mundat. p. j. prunorum dulc. nu. vi. passul. glycyrrhizæ rafa an. z. ℞. anisi, cy. fenicul. an. z. ij. hyeme: Ætate vero, sem. quatuor frigida maior. an. z. ij. flor. trium cord. an. p. j. si. decoctio in lib. ij. aqua. ad partiu mediæ consumptionem. Colata hæc decoctio satis esse potest, pro dosibus quatuor mediocribus, vel tribus tantum maiusculis.

Decoctio peccoralis, cuius frequens est vsus in effectibus peccoris, varie quoque

præscribitur; sed quam Rondeletius restituerat, sic non inepte Bauderonius emendauit.

℞. hordei integr. p. j. caricarium, iuiu. Decoctio pectoralis. bar. an. nu. vi. dactylor. num. vi. passul. glycyrrh. an. z. ℞. hyssopi mediocriter sicca m. ℞. bull. in lib. ij. aqua pluuiæ aut fontana ad dimidias.

Sunt, qui *sebesten* pro *iuuibis* substituit, alii *hyssopi* quantitatem augment, alii capillares & flores cordiales adiciunt, sed cum satis peccoralis sit eorum vis, quæ in præscripta formula continentur, eam pluribus onerare nihil videtur necesse, cum præsertim difficiliter parentur, assumanturque ea, quæ pluribus, quam quæ paucioribus simplicibus medicamentis constant.

CAP. II.

De dosi.

DOSIS vocatur illa medicamenti conueniens ac certa quantitas, quæ vna vice, ac iterum, si sit opus, agrotis præscribitur, vel potius datur: *dos* enim datio est, cuius tot sunt varietates, quot medicamentorum, & corporum, quibus offeruntur, naturæ & diuersæ proprietates. Alia enim dosis est liquidorum; alia solidorum; alia mediam consistentiam habentium. *Dosis medicamentorum varia.*

Dosi quoque varia dantur cathartica, quæ semel corpus ingressa, si validiora sint, aut maiore copia exhibita, superfluos humores non solum exagitant, sed etiam laudabiles, & viscera lacerando, facultates illis inhaerentes lædunt. Item & alia medicamentorum dosis pueris datur, alia adultioribus, vt & prouectioribus ætate & senibus alia, pro singulorum natura, consuetudine & viribus. Liquidorum dosis vncias mensuratur, daturque. Solidorum nonnunquam granis; sæpius dragmis, & interdum vncias.

Alterantia medicamenta raro vncia sola, nisi pueris dantur, aut si qualitates eximias habuerint ac validissimas, cuiusmodi est, *aqua vitæ*, *cinamomi*, & ea, quæ imperialis vulgo dicitur.

Dosis medicamentorum varia.

Alterantia medicamentorum dosi.

Vsitator dosi vnciarum est trium, aut quatuor. Quæ maiore copia exhibentur, nauseam sæpe mouent, ventriculū subuertunt, ac sine prospero successu foras per os excluduntur.

Roborantiū dantur ab vncia vna ad vncias tres aut quatuor. Solida aliquando granis, vt puluis *monocerotis*; aliquando scriptulis, dragmifque dantur, vt cardiacæ confectioes, & antidota multa.

Purgantiū. Eodem modo mesurantur, danturque purgantia, quorum nonnulla dantur à granis tribus ad sex aut octo, vt *diacrydion*; Et forsitan *stibium*, quod licet ætherum sit ac immite, arte tamen castigatum atque domitum, & à prudente Medico exhibitum, sæpe felices producit effectus: Eiusque vfus ad contumacis morbi curationem, eum meliora desunt, non videtur omnino respuendus.

Neoterico- Si enim fas est, ex serpentium carne, imo *rum in in-* ex eorum senectæ & recremētis, in homi- *ueniendis* nis subsidium remedia mendicare, vix ne- *remediis se-* cessante esse potest, ex illis medicamentis solati- *dulitas.* um expectare, quæ recentiorum sedulitas inuenit, industriosa dexteritas secunda reddidit multa experientia probauit, licet illa veteres minus norint, aut neglexerint, vel indebite dederint; vt nunc certe multi ac venefici circulatores, qui suo stibio male parato, & improba dosi, nec quibus, nec quando conuenit exhibitio, pene innumeros interficiunt.

Quam va- Et vt ad propositum redeam, quædam *ria cathar-* cathartica tantū parua dosi, vt granis pau- *ticorum do-* cis dantur; alia scrupulis, vt *colocynthis* & *veratrum*; alia dragmis, vt *rheum*; alia vnciis, vt *manna*, *castia*, *tamarindi*.

Dosisigitur medicamenti quantitatem idoneam, vna vice exhibendam denunciat, vt cum forma potus, pharmacum quoddam ex vnciis, vt plurimum, tribus, aut quatuor, decocti, vel aqua stillatitia paratur; In quo, vel roborantia, vt pulueres, antidota, & confectioes cardiacas aliquando diluimus; vel cathartica infundimus, vt

agaricum; vel diluimus, vt *catholiconem* aut *diacarthamum*; quorum etiam sua dosi est particularis, qua singula maiore aut minore copia dantur, pro cuiusque viribus imbecillis, aut validioribus. Hæc vero singula pro cuiusque medicamenti & corporis natura velle complecti, integram curandi methodum amplecti est.

CAP. III.

De potione purgatoria.

MEDICAMENTORVM genus omnem formam quauis dari potest, sed sanando morbo & iuuandæ parti non semper idonea. Vsitator cuiusque forma liquida est, eorum præsertim, quæ meatus obstructione liberant, vasa diducunt, & menses, atque vrinam mouent. Maxime vero, quæ vim habent purgatoriam, forma potabili sunt conuenientiora. Sic enim promptius sese diffundunt, subeuntque venas exiles, & humores partibus inharætes efficacius deducunt. Sola siquidem dragma solidioris medicamenti humore quodam diluta, non minus aluum turbare solet, quam eiusdem integri duplum pondus. Vnde cum medicamentum purgans absolute dicitur, de potione solutina semper intelligitur; Cuius dosi raro tres vncias excedere debet, ne ventriculū proritando, vomitu statim excludatur.

Sunt autem variæ potionum purgantium differentia, pro varia humorum ducendorum & medicamentorum natura; Nam singuli humores proprio cathartico ducuntur, sanguinem si exceperis, qui sola venæ, aut arteriæ sectione vacuatur. Quod bilem purgat, *cholagogum* dicitur; *Melanagogum*, quod melancholicum succum, *phlegmagogum*, quod pituitam.

Ex his vero singulis, tam simplicibus, quam compositis, liquore idoneo maceratis, infusis, vel solutis, aut coctis, purgatoriarum potiones parantur, vt ad bilis eductionem, hoc modo.

℞. radic. cichor. oxalyd. glycyrrhizæ *Cholagogom.*
an. ʒʒ. endiuia, fumar. agrimon. an. m. ʒ.
flor.

flor. trium cordial. an. p. j. fi. decoctio. in parua quantitate aqua, in qua infund. rhabarb. ʒ. ij. B. sennal. cist. ʒ. h. in express. dissol. syrup. violat. ʒ. vj. fi. potio.

Cum validius purgandum est, augenda vt rhei quantitas, aut potentiora praescribantur medicamenta, vt:

℞. diaprun. solus. vel electuar. de succo ros. ʒ. ij. Dissol. ix ʒ. iij. decoctionis supra descripta, vel aqua endiuia, adde syrup. de cichor. composit. cum rhabarb. ʒ. i. fi. potus.

Ad purgandum humorem pituitosum, vt ad biliosum, multa dantur tam simplicia, quam composita medicamenta: Ex quibus pauca quaedam, pro multorum exemplo, forma potus sic optime praescribuntur.

Alia potio validior.

Ablegmagogon.

℞. polypod. querni graminis, passul. an. ʒ. iij. sem. cartham. ʒ. ij. chamadr. chamapitb. beronic. an. m. B. anis. ʒ. j. fi. decoct. in qua decoque leno igne folior. senna ʒ. ij. B. in colatura infunde agaric. ʒ. j. B. macis ʒ. B. in express. dissolue syrup. rosar pallid. ʒ. j. fi. potio.

In simili decocto colato possunt dilui electuarii diacarthami ʒ. iij. vel ʒ. h. & syrupi rosar pallid. ʒ. j. vt fi. potus.

Senna quoque, rheum, & polypodium pituitam vacuant, vt & turpethum, semen carthami, colocynthis, mezereon, veratrum album, semen & radix abuli, benedicta laxatiua, diaphoenicum: Ex quibus artifex peritus varias potiones purgatorias parare potest.

Melancholia aqua ducant.

Sua quoque sunt melancholico humori ducendo destinata cathartica, vt epithymum, lapis lazuli, senna, elleborus niger, & inter composita confectio Hamech, catholicum, diasenna, Syrupus regis Saboris. Ex quorum vno aut altero in conuenienti liquore soluto, aut infuso, aut cocto purgans medicamentum, potabili forma confici potest hoc modo:

Melanagogon optimū.

℞. cortic. radic. cappar. zamaris & radic. bugl. ʒ. glycyrrhiza passul. corinthiacar. an. ʒ. iij. h. r. lei integr. ʒ. B. ceterach. adiant. polizic. calwadis. borrag. an. m. B. flor. trium

cord. an. p. j. fi. decoctio. in qua infunde & coque folior. senna ʒ. h. sem. faicul. dulc. ʒ. j. in colatura dissolue syrupi regis Saboris ʒ. j. fi. potus.

Item, ℞. glycyrrh. passul. mundat. an. ʒ. iij. iuinbar. nu. vj. epithymi, scolopendri, summitatum lupuli, oxalydis, fumarica an. m. B. flor. genista. p. ij. fi. decoctio. in qua dissolue confectio Hamech. ʒ. j. h. diasenna ʒ. ij. syrup. violar. ʒ. vj. aut ʒ. j. fiat potus.

Vtiliter quoque catholicum ad melancholiam ducendam imperatur. Cum enim polychrestum sit & quouis humores noxios clementer purget, facile his sese accommodat, quibus permiscetur, vt additum rhei bilem purgat, dilutum decocto senna, aut commixtum confectio Hamech, melancholicum succum.

Catholicum polychrestū est.

C A P. IV.

De Iulepis.

IVLEPI & syrupi vix est dissimilis apud Arabes acceptio, qui de vitro que simul ac confuse iisdem capitibus loquuntur: & per iulepum absolute positum, sacharum aqua rosata dissolutum, & in modum syrupi coctum intelligunt. Nos autem distinctius loquentes, de ambobus diuersis capitibus & libris scribimus; de syrupis nempe, longiore coctione inspissatis, in officina, de iulepis vero nunc assumendis, & leuius coctis, in hoc libro de remediorum formulis.

Est autem iulep nomen Persicum, potionem dulcem significans, quam Graeci Ζουλαπιον nominant, parantque ex aquis quibuslibet stillatitiis, dulcoratis, vt syrupis ex succis, vel decoctis simplicium, cum sacharo aut melle: crassiores substantiam elixatis.

Iulep quid.

Ad fugiendam odoris & saporis insuauitatem, Serapio ex aqua sola & sacharo iulep, vel potius hydrosacharum conficit, quod syrupum simplicem vocat. Auicenna quod syrupum simplicem vocat. Auicenna

Syrupus simplicioris suauitatis gratia tertiam rosaceae partem.

O 3 partem.

partem addeat. Mesue non tantum ex aquis iulepos conficit, sed etiam ex succis, infusionibus & decoctis. Et vulgus poriones quaslibet limpidiſſimas & ſacharatas, non tantum ex aquis diſtillatis, ſed etiam ex pauciorum ſimplicium, nec inſuauium, & aquæ multæ decoctione colata, clarificata & dulcorata paratas, iulepos vocat; Cuiusmodi eſt *iulepus zizyphorum*, vel verius ſyrupus. Cum enim fiat ex *iuiubis ma-inſculis* numero centum, & aquæ fontis libris quatuor ad medias coctis, cum libra vna *sachari*, conſiſtentiam habet zulapio craſſiorem, ſæpeque vtendi tempore aqua ſimplici, cocta, aut priſana diluitur, cum ex ſe iulepi ſatis ſint diluti. Improprieque ſyrupus ille, qui ab Alexandria, vbi frequens eſt eius vſus, nomen habet, *iulepus roſatus* nominatur, cum æque, ac reliqui ſyrupi, coctione inſpilletur, & aſſeruetur.

Iulepus zizyphorum.

Syrupus Alexandrinus

Iulepus roſatus qui fiat.

Syrupus roſaceus Rondeletii.

Iulepus roſatus ſit vere ex aqua roſarum cum dimidio ſacharo cocta prope ad craſſitiam ſyrupi, aut multo minus, ſi mox ſit aſſumendus, vt vulgares iulepi, qui in rem præſentem fiunt ex ſacharo, vel ſyrupo quodam cum aqua tripla; vt

℞. Aqua endiuia ℥. iiii. ſyrupi limonum ℥. i. ꝑ. iulapium.

Si iulepi conſiſtentiam habent liquidiorum, vt colari poſſint: ſed qui diutius concoquantur, vel duplam tantum aquam ad ſacharum recipiunt, vt *roſaceus* Rondeletii, vel vtriuſque æquale pondus, vt Syluio placuit, ob craſſitiam pigre deſluunt, vixq; colo traiciuntur.

Pro diuerſa igitur coctione & quantitate aquæ ad ſacharum ſit, vel ſyrupus, ex vtriuſque ſcilicet partibus æquis; vel iulepus, ex aqua tantum tripla ad ſacharum, vt Iouertus voluit.

Paratu cum ſint facillima eiufmodi iulapia, vnus tantum aut alterius formulam ſubducam.

Dofis iulepi. ℞. aquarum ſumariæ & oxalydis an. ℥. an. ij. ſachari ℥. j. coque lento igne ad vnus

uncia reſolutionem, ſi iulepus pro vna doſi.

Ad ſomnum conciliandum iulep hypnoticum ſic recte parabitur. *Iulepus ſoporif.*

℞. Aqua nenupharis ℥. ij. aqua betonica & ſyrupi de papauere ſimplicis an. ℥. j. miſc. ſi iulep, hora ſomni ſumendum.

C A P. V.

De diſtillatis reſtauratiuis.

OMNIA medicamenta analeptica, que ſcilicet habitum corporis, longo vel morbo, vel inedia abſumptum reſciunt; & inſtaurantia, quæ ad virium languore quodam effectatur, reſarciendum robur imperantur, non tantum ex medicamentofa, ſed etiam alimentofa materia ſumuntur. Cum enim partim alant corpus, partim affectibus, à quibus male habet, medeantur, multiplici, ac varia qualitate eſſe prædita, ratio manifeſta ſuadet.

Dicuntur autem diſtillata, quod per alembicum guttatim in vas ſubiectum diſtillant; Inſtaurantia vero, quod ex carnibus, euchymis, conferuis, pulueribus cardiacis, arque his omnibus, quæ vel odore, vel ſubſtantia, ſpiritus inſtaurare, & partes nobiles roborare valent, extrahuntur. *Diſtillata cur dicta.*

Multi porro maiorum conſuetudinem vix probat, qui carnem caponum, aut perdicum crudam ab oſſibus & pinguedine purgatam diſtillant adiectis pulueribus & conferuis. Cum enim caro cruda non niſi longo tempore poſſit cōcoqui; facultas vero puluerum ſit cito & facile diſſipabilis, non iuſta ratione, ſimul cruda & dura pulueribus dictis commiſcentur: tum quia ex carne cruda, quæ primum ſtillat aqua, citius corrumpitur. Æquius videntur agere, qui carnes ex dimidio coctas cum proprio ſucco, in vaſe diſtillatorio, cum reliquis materialibus permifcent.

Neque eorum iudiciū probatur, qui catenas aureas cum carnibus decoquunt, cū nihil ex ipſis diſſoluatur, aut extrahatur præter vrilis. *Catenarum aurearum decoctio non vrilis.*

præter sordes, quæ ex contractantium manibus impuris contrahuntur.

Laudabilior est eorum consuetudo, qui panniculos auri coniiciunt, vt solent Parisienses Pharmacopei, qui nullis sumptibus parcunt, vt sua probe distillata restauratiua, vt reliquas compositiones conficiant.

Sic vero ista solennis & eximia distillatio parabitur optime.

Distillatum restauratiuum optimum.

℞. iuris vnius caponis & duarum perdicum lb ij. aquarum buglossi, oxalydis & nenupharis an. q. s. conserua violarum, cichorii, & rosarum an. ℥. ij. pulueris diamargaritis frigidis, electuarii triasantali & diarrhodonis abbat. an. ℥. j. trochiscorum de camphura ℥. ij. foliorum auri nu. xij. ponantur omnia in alembico vitro passu recto obturato & per balneum Maria fiat distillatio, vt artis est.

Distillatum aliud ad febres syncopales & malignas imperari potest hoc modo descriptum.

Aliud valde cardiacum.

℞. aquarum oxalydis, ulmarie, cardui, cichorii, an. ℥. iij. decoctionis caponis vnius agrestis alterati lb j. conserua nenupharis & rosarum an. ℥. j. theriaca ℥. h. radicum angelica, tormentilla pulueratarum an. ℥. j. sem. cardui benedicti & citriorum an. p. iij. ponantur omnia in vase vitro, bene obturato, quod in lebetem aqua feruida plenum postea immittatur, & fiat distillatio.

Vfus tempore distillati huius portioni addi poterit succus quidam idoneus, vt citri, vel granatorum cum pauco saccharo communi, vel rosato, si ita efflagitarit ægrotus.

CAP. VI.

De apozematis.

Paracelsus pseudomedicus, & natura monstru.

FELIX quidem Germania, vt obiter dicam, quæ simul viros percelebres gignit, & cunctis opibus luxuriat: vt tamen arbor frugifera simul cum pomis fragran-

tibus fungos vel inutiles, vel venenatos aliquid profert, sic illa magnum *natura monstrum* peperit. *pseudomedicum* scilicet *Paracelsum*, qui suæ medicinæ diabolum auctorem professus est, atque characteres & verba, medicinas dæmonum nominavit, vt syrupos & apozemata hominum. Sanctius hæc, vt & reliqua medicamenta *Philosophus antiquus* [*Herophilus*] deorū manus auxiliatrices nuncupavit, vt quæ diuinis ac mirandis viribus prædita corpus humanum, vel morbidum sanent, vel salubre tueantur. Ob eam rationem *Heraclitus* inter philosophos non parum celebris, sacrificia solebat medicamenta vocare, quoniam pharmaci præpotentis instar, animam, vt medicamenta corpus, à suis morbis expurgant. *Cal. Rhod. cap. 2. lib. 12.*

Characteres sunt medicina dæmonia, Paracelso.

Vere autem dixit *nebulosus*, & forsitan *semmel*, apozemata esse hominum medicamenta, quibus scilicet peccantium humorum qualitas contemperatur, mille cruciatu sedantur, mortis ante diem ferocientis impetus eluditur, symptomatum acerbitas lenitur, partes ad naturam bonitatem & vigorem reducuntur. Parantur enim ex omni genere medicamentorum, præsertim alterantium & roborantium: quibus interdum simplicia quædam purgantia ac benigna, atque exigua quantitate infunduntur. Vocare enim apozema, decoctum quoddam nigricans, valde ingratum, & multa *senna* laxatiuum, cui crassioris cuiusdam electuarii, vt catholici, vel lenitiui sesquiuincia dissoluta fuerit, absurdum est, nam *ἀποζέωμα* Græcis decoctum est, à verbo *ἀποζέω* syrupo, fernefacio, decoquo & apozema tantum pro herbarum tenuiore decocto vsurpatur.

Apozematum effectus.

Apozema quid & unde dicatur.

Est vero omnis apozematum materia à plantis: ex quarū aquis sūt iulepi, ex decoctis apozemata & syrupi; inter quæ præcipua hæc differentia constituitur, vt iulepi tenues sint, syrupi crassi, apozemata vtcunq; media; omnia melle aut saccharo, vel vtroque simul dulcorata, & pro varia cuiusque consistencia, magis aut minus cocta.

Apozematum materia. Iulepi, syrupi, & apozemata, quomodo differant.

Olim

*Uterum apo-
zemata.*

Olim veteres aquam mullam, cui plan-
tarum folia quaedam incoxerint, apoze-
matum vice utebantur, vt multi adhuc ho-
die iufculis virentium ftirpium mixtura al-
teratis. *A*equ enim in brodio pulli per e-
lixationem relinquitur herbarum vis, at-
que in aqua simpliciter & minore sumptu,
auidiusque eiusmodi alterantia iufcula fu-
muntur, quam apozemata. Potest tamen
æger his & illis vti, & à coquo, qui nil præ-
ter lebetem & veru nouit, iufcula herbis
idoneis, Medici confilio, alterata repe-
te; *A* Pharmacopœo vero apozemata,
iusta ratione, industrioseque artificio pa-
rata; non quidem ad alendum, vt iufcula,
sed calefaciendum, refrigerandum, hume-
tandum, siccandum, aperiendum, aut a-
lio quouis modo immutandum. Propter
ea radices, aut alia plantarum partes sæ-
pius amara; aut alia quantitate infuaues,
modo vtilis, aliquando fumuntur, pur-
gantur, & in aqua sufficienti coquuntur.
Atque ex iufculo colato, *sacharo* aut melle
dulcorato, & *santalibus* aut *cinnamomo*, si ita
videtur, aromatizato, apozema ad plures
aut pauciores, pro decocti quantitate, do-
ses paratur.

*Quomodo
apozemata
distent à sy-
rupis.*

Neque vero æstate tantum, dum adhuc
stirpes virent. sed etiam hyeme, cum de-
sunt, aut aridæ tantum suppetunt, apoze-
mata conficiuntur, licet per idem tempus,
syruporum sit frequentior vsus, qui ab apo-
zematis non differunt, nisi *coctione*, quæ in
syrupis longior est ad maiorem crassitiæ &
custodiæ, in apozematis, breuior: ita vt sy-
rupus vicè apozematis gerat hyeme, apo-
zema syrupi, æstate: videturq; eadem res,
nomina diuersa: sed in syrupis maior quã-
titas *sachari* requiritur, vt huius & deco-
ctionis æquale pondus: in apozematis va-
riũ, vt tertia, aut quarta tantũ pars *sachari*,
vel *mellis* ad decoctũ. Sat enim est singulis
huius libris, quadrans, hoc est, vncias tres
sachari, vel syrupi, vel ad summum triens,
seu vncias quatuor permiscere: cum tamẽ
liquoris sapor valde est ingratus, *sachari*
pondus solct augeri, & cum *ouorum albu-*

minibus apozema paratum despumari, & à
sordibus expurgari.

Porro apozemata varie fieri solent, ad
varias intentiones, vt ad liberandas ob-
structiones, hoc modo:

*℞. rad. asparag. ru. ci. graminis, cichor.
glycyrrhizæ passul. mundastar. an. ʒ. ʒ. fol. a-
diaci, polytric. agrimonii, pimpinellæ, summi-
tatum lupuli, arthemise ar. m. ʒ. summita-
tum hyssopi ʒ. ij. florum trium cord. an. p. j. ʒ.
decoct. in lb. ij. ʒ. aqua ad medias. in colatu-
ra dissolue syrupi capilli venoris, aut sachari
ʒ. iij. fiat apozema clarum, pro quatuor
dosibus.*

*Apozema
aperitiuum.*

Ad bilis feruorem contemperandum a-
liud sic parabitur.

*℞. radic. cichor. oxalydis, lapati acuti an.
ʒ. ʒ. glycyrrhizæ passul. corinthiac. an. ʒ. iij.
fol. endiuia, scarol. taraxaci, oxyceriphylli,
fumaria, lactuca, portulaca, an. m. j. florum
ros. alb. recentium m. ʒ. vel florum trium
cordial. an. p. j. ʒ. decoct. in sufficienti quanti-
tate aqua. In colatura dissolue syrupi de succo
acetosa, aut limonum, vel sachari rosati ʒ.
iij. ʒ. apozema clarum aromatizatum san-
tali citrini ʒ. ʒ. pro quatuor dosibus.*

*Apozema
ad contem-
perandum
feruorem
bilis.*

CAP. VII.

De gargarismatis.

AD oris, gingiuarum, palati, pharyn-
gisque vitia gargarismata instituun-
tur, quæ vim habent, inquit *Cellus cap. 23.
lib. 5.* vel lauandi, vel reprimendi, vel e-
uocandi. Lauant lac, & cremor hordei:
Reprimit aqua, in qua vel *lenticula*, vel *ro-
sa*, vel *rubus*, vel *cotoneum malum*, vel
palmula decoctæ sint. Euocant *synapi*, *pi-
per* & acria similia; Quibus tamen garga-
rizationes non fiunt, nisi dulcibus quibus-
dam admixtis, *Actuario iudice cap. 6. lib.
5. method. meden.* ne gustum plurimum of-
fendant.

Nam cum liquor haustus ad gurgulio-
nem vsque reuocetur, totum oris conca-
uum eluit, & mordacius, dum acrior est,
organa

organū gestatoria ferit. Proinde acria, quibus gargarizatus fiunt, *hydromelite* misceri solent, vel aqua simplici, cui syrupus, vel de *stæchade*, vel de *rosis siccis*, aut alius, qui propositæ rei conueniat, ea quantitate dissoluitur, vt acria, vel amara, multum de sua qualitate ingrata deponant: vt cum è cerebro & faucibus est elicienda pituita, gargarisma sic rite parabitur.

Gargarisma ad educendam è cerebro pituitam.

℞. radicis pyrethri ꝑj. rad. cyperi, turpethi an. ꝑij. rad. enul. campan. ꝑ. s. summatum origani, hyssopi, saluia an. m. j. s. decoct. in lb. j. s. ad consumptionem tertia partis. In colat. dilue oxymelii. ꝑij. gargarisma. vel sic:

℞. glycyrrhiza. sem. carthami an. ꝑ. s. baccarum lauri, staphysagria. an. ꝑ. ij. synapi, macropiper an. ꝑ. ij. galang. ꝑ. i. stæchad. betonic. an. m. s. s. decoctio in hydromelite. Colatura sit pro gargarizatu.

Ad roborandum & detergendum collutiones oris multæ fieri solent, vt quæ sequuntur.

Gargarisma roborans & detergens.

℞. foliorum pruni, summitatum rubi, plantaginis, pilosella, rosarum an. m. j. balaustiorum, summitatum myrthi an. m. s. hordei, berberis an. ꝑ. s. s. decoctio in lb. ij. aqua ad medias: Colatura adde syrui rosar. siccat. & sapa an. ꝑ. ij. fiat gargarisma.

Ad vlcera pharyngis venerea, & reliquarum oris partium, hæc confert gargarizatio.

Ad vlcera pharyngis venerea.

℞. scobis ligni sancti ꝑ. j. saraparilla, sassafras an. ꝑ. s. lenicis ꝑ. ij. fiat decoctio in lb. ij. aqua ad tertia partis absorptione, addendo sub finem glycyrrhiza. ꝑ. vi. rosar. m. s. florum saluia & anshos an. p. j. Colatura detur ad oris collutionem sæpissime iterandam.

Vtendum gargarismatis quouis tempore, præcipueque maritino, & subinde inter pastus; atque his quidem recenter paratis: diutius enim seruata corrumpentur, & ore excepta, eius concauo partes contentas læderent, non sanarent.

CAP. VIII.

De emulsionibus.

VT morbus vnus multis ac diuersis forma medicamentis aliquando curatur, sic vnicum medicamentum morbos sæpe diuersos curat, vt emulsio, iunioribus dicta, quæ ad vsus multos institui potest. Plurimum enim confert ad pectoris pulmonumq; vitia lenienda, somnum conciliandum, immoderatum calorem refrigerandum, acrimoniam vrinæ contemperandam, & renum ardorem extinguendum. Proinde videntur illi falli, qui gonorrhœæ virulentæ curationi emulsionem tantum inseruire putant: In multis namque apozematum vicem gerunt & hordeatorum, cum ex contusis seminibus fiant, quæ vim habent refrigerandi, leniendi, vrinam mouendi, interdumque somnum conciliandi; quibus inter contendum, vel pitana superfunditur, vel decoctio simplicium, quæ viribus polleant, institutioni propositæ conferentibus; vt cum ad faucium aspredinem contunduntur amygdala mundatæ, & strobili cum decoctio iuiubarum & passularum; ad viscerum æstus semina frigida, cum decoctio lactucarum & florum nenupharis; ad vrinæ acrimoniam, eadem cum decoctione radicum vel seminis althea, glycyrrhiza & ficuum.

Emulsio-
num vsus
multus.

Pro quantitate seminum contusorum decocti quantitas augetur, vel minuitur, ne emulsio crassior sit, aut liquidior, & velut media inter apozema & syrupum, cuiusmodi sunt amygdalata dilutiora, quæ colore & sapore, non multum ab emulsionibus differunt: fere tamen sunt spissiora, vt hordeata amygdalatis, & syrui hordeatis, eclegmata syrui, eclegmata eclegmatis.

His vero formulis emulsionem optime deferuntur; vt ad pectoris & pulmonis vitia.

R

℞. amy-

Emulsio ad
vitia pecto-
ris & pul-
monum.

*℞. amygdalar. dulc. mundatar. ℥. i. pi-
ncarum nou rancidarum ℥. ℞. seminum ci-
trull. cucurbit. melonum, bombacis an. ℥. iij.
piscetur in mortario lapideo cum lb. j. de
coctionis iuuubarum & passular. sensim af-
fusa, & sacchari ℥. iij. fiat emulsio ad qua-
tuor doses.*

Ad renum ardorem extinguendum, &
acrimoniam urinæ demulcendam, ex usu
erit aptissimo emulsio sic parata.

Emulsio ad
renum ar-
dorem.

*℞. sem. quatuor frigid. maior. an. ℥. ℞.
sem. lactuca & papauer. alb. an. ℥. ij. pi-
scetur in mortario marmoreo cum lb. j.
aqua simplicis, vel prisana, adde syru-
pi de nymphæa ℥. iij. fiat emulsio ad tres
doses.*

Ad gonorrhœam virulentam, præmissis
vniuersalibus remedijs, hæc conuenienter
imperabitur emulsio.

Ad gonor-
rhœam vi-
rulentam.

*℞. lentis palustris, sem. lactuca an. ℥. ij.
sem. portulac. & plantag. an. ℥. j. sem. qua-
tuor frigid. maior. ℥. ℞. piscetur in mor-
tario lapideo lb. j. ℞. aqua decocta; adde
sacchari rosati ℥. iij. fiat emulsio pro quinque
aut sex dosibus, sumendis horis duabus an-
te pastus.*

C A P. IX.

De amygdalatis.

AMYGDALÆ vel *amare* sunt, prorsus
medicamentosa, vel *dukes*, quæ par-
tim alimentosa sunt, partim etiam medi-
camentosa. Ex his potus quidam paratur
instar lactis albidus, qui febrientibus &
thoracis affectibus laeessitis solet exhibe-
ri. Licet enim *amygdala* moderatæ calidæ
sint ex Paulo *Ægin. lib. 7. de re med. & Ori-
basio c. 2. lib. 2. Synopses*, vel potius tempe-
rata, trita tamen & aqua diluta feruorem
contemperant, & vi quadam incidendi &
attenuandi viscera thoracem expurgant,
Actuar. c. 7. de spirit. animal. nut. Ex earum
autem cremore sorbitiuncula paratur, quæ
simul & nutrit, & asperam arteriam lenit,
& humores in thorace contentos proiectu

faciles reddit. Sic vero paratur:

*℞. Amygdalarum mundatarum ℥. ij. Amygdala-
terantur in mortario cum aqua elixata tum quomo-
paulatim affusa lb. ℞. adde sacchari ℥. vij. do-
parandū. misce & coque parum. Deur.*

Nonnulli grana duo aut paulo plus salis
commiscent, alii respuunt. Datur quavis
hora, maxime his, qui iuscula, & alia edu-
lia auersantur, sed sæpius datur hora so-
mni, tuncque parum seminis *papaueris al-
bi*, aut *lactucarum* adici solet, maxime
cum ægrotò præferbitur, qui vigilijs af-
fiduis malle exercetur. Nonnulli terunt
amygdalas cum aqua tepida, & addito pau-
co *sacharo* portionem parant ignis vim non
expertam, talemque porrigunt. Præstat
cum aqua parum fetu facta terere, & rur-
sus parum elixare iuxta modum descri-
ptum & consuetum. Solet augeri vel mi-
nui *sachari* quantitas pro affectus condi-
tione. Nam ut dulcia bechica sunt, & vitium
pulmonum & thoracis conuenientissima:
sic *amygdalatum* multo *sacharo* dulcora-
tum ipsius sunt conuenientiora; febrienti-
bus magis conuenit, si *sachari* receperit
minus.

Lutetiæ familiaris est iste dulciarius po-
tus, quem & ipsæ mulierculæ quotidie pa-
rant, nec formula communi Medici præ-
scribunt, sed Pharmacopœorum relin-
quentes arbitrio solum imperant, ut pare-
tur *amygdalatum*. Quibus magis aridet
crassius, siue ad alimoniam, siue ad gra-
tiam, maior *amygdalarum* & *sachari* quan-
titas adicienda; quibus liquidius, horum
minus, aquæ vero multum commiscetur.

C A P. X.

De prisana antiquorum, seu hor- deato.

PRISSANA vulgaris & officinarum po-
tus est, ex *glycyrrhiza*, aqua, & pauco
hordeo, & sæpe sine ipso confectus: Anti-
quorum vero prisana cibus est, ex *hordeo*
selecto, & pinseado exteriori cortice purga-
ro, & aqua confectus. Hinc prisanae nomen
ἀντὶ τῶν πινῶν, hoc est, pinseri, & decorti-
care

*Amygdala-
ta Lutetia
vsiatissi-
ma.*

*Hordeati
preparatio.*

care sumptum. Debet vero sumi, Galeni consilio [c. 2. lib. de ptisana.] hordeum carnosum, nullius adfcititæ qualitatis particeps, non nimis recens, nec nimis vetustū, nec corrugatum: Ita selectum in aqua maceratur; dein in mortario tunditur, vt exterior cortex & quodque glumofum excutitur: tum manibus confricatur, abluitur, à fursure purgatur; postea siccatur & seruatur. Cum autem vis postulat, eius portio cū aquæ optimæ & probatissimæ partibus duodecim igni lento diutissime coquitur, vt quam amplissime intumescat, flatum omnem deponat, & in succum læuem, continuum, æqualem, & lubricum abeat. Sic suam veteres ptisanam primum coquebant, & ægrotis exhibebant: eorum tamen nonnulli *sapam*, aut *mel*, aut *amylium*, vel *cuminum*; alii parum *olei acetii*, & *salsi* permiscebant. Nos vero forsā delicatioris nihil istorum addimus, sed tantū *sacharum*, & aliquot interdum *amygdalas*: atque vt antiquam mixturam non recinemus, sic neque nomen, & hordeatum non improprie vocamus, quod Hippocrates & Galenus ptisanam proprie vocant, quæ sic Lutetia parari consuevit.

*Antiquorū
ptisana.*

*Hordeatum
opsimum.*

℞ hordei electi, & corticibus purgati, ℥. ij. coquantur lento igne in aqua limpidissima, qua vbi parum efferbuerit, proyiciantur & affundatur alia. Tum coquantur denuo per quatuor horas aut quinque, igni blando; dein colo transmittantur. Colatura adde sachari ℥. vj. aut. ℥. j. postea rursum parum coque.

Sic enim hordeatum habebis crassius & magis nutritorium. In Italia non solet recoqui post colaturam, tuncque liquidius est, & auidius à multis sumitur ægrotis, sed minus nutrit, propterea non tantum semel in die circa horam somni datur, sed bis, & sæpe ter, zulapiorum ritu.

*Hordei
qualitas.*

Cum autem hordeum frigidum sit ex Galeno, com. ad part. 30. lib. 1. de vict. acur. c. 16. lib. 1. de aliment. nam quocunque modo paraueris, nunquā calefacit, ptisana ex his duobus parata more Hippocratis, fe-

bricitantibus optimum est & medicamentum, & alimentum. Nutrit enim & medetur, & nutriendo vicem præstat potus & cibi, ac similiter operatur, vt alicæ vel oryza succus, vt narrat Galenus, lib. 1. de aliment. lib. 1. de vict. acur. cap. 237. lib. de simplic. medicament.

CAP. XI.

De lohoch seu ecclegmatis in rem præsentem imperandis.

DE ecclegmatis in genere egimus diffusissime, nunc de his, quæ ex tempore parata solent ægrotis exhiberi, nec diu sine alteratione queunt asseruari: altero siquidem aut tertio die tanta fermentatione exurgunt, vt vix in pyxidibus possint arceri, nisi rudicula, aut bacillo glycyrrhiza, vt mos est, subinde agitentur. Sic enim sacharum liquori accuratius permiscetur, & mixtura facilius subsidet, ac securius cohibetur. Præscribuntur autem lohoch ad varios effectus, pro varia medicamentorum, quibus constant, materia & qualitate, quæ cū dulcis est ac palato gratiosa, asperam arteriam lenit, humores concoquit, sputum mouet, educit: si dulcoacida, pituitam, lentam & crassam incidit, attenuat, præparat: si dulcoamara, deterget, coquit, expurgat. Quia tamen amaror propter insuauitatem valde gustui displicet: amara vix nisi parua quantitate veniunt in ecclegmatum confecturam: Solis enim dulcibus fere componuntur, vt succo glycyrrhiza, iuiubis, pineis, sacharo rosato, aut cando, penidiis, electuario diaireos, aut diatrageantho, aut confectionibus aliis similibus, pulueratis, & melle aut syrupo idoneo, & interdum vtroque simul exceptis & subactis.

*Ecclegmatum
vssus.*

Ad crassos humores incidendos & attenuandos conferet lohoch hac arte paratum.

℞. electuarij diaireos simplicis ℥. j. sa. Lochoch in chari candi ℥. h. amisi conditi ℥. ij. syrups de hyssopo & oxymel. simplicis an. ℥. j. h. h. lohoch.

P 2 cuius

cuius frequens sic vsus mane ieiuno stomacho, & inter pastus.

Loboch concoquens & expectorans. Ad humorum coctionem & expectorationem, aptissimus erit eclegmatis sequentis iteratus sæpe vsus.

℞. diatragacanthi frigid. ʒ. vj. diuiris Salomonis, Alpheniti an. ʒ. ʒ. cum syrup. de glycyrrhiza aut capill. Vener. q. s. fiat loboch.

Ad compescendum catarrhi in pulmones irruentis impetum, sic præscribatur eclegma.

Loboch catarrhum sistens. ℞. penidiarum, diatragacanthi frigid. an. ʒ. ʒ. sacharinosati ʒ. vj. terra lemnia ʒ. ij. cum syrupo depapauere albo vel inleporosato, fiat linctus.

Item ad fluxiones erodentes & vitia pulmonum sananda, vel saltem ad meliorem statum reducenda.

Ad fluxiones erodentes & vitia pulmonum. ℞. manus Christi perlata ʒ. j. terra sigillata, pulu. diatragacanthi frigid. an. ʒ. j. corallirubr. ʒ. ʒ. lapid. hamathit. ʒ. j. cum syrupore presumptiuo, fiat loboch.

C A P. XII.

De apoplegmatismsis.

MULTIPLICI remediorum genere caput humore excrementitio, maximeque pituitoso grauatum depletur, sed nullum hoc præstare sincereliqvarum partium molestia cernitur. Portiones enim phlegmagogæ, vel catapotia, dū e cerebro pituitam eliciunt, importuntz ventriculū & associata membra lancinant, aliumque turbando dolores sæpe mouent acerbos, nec raro cordis morsus & lipothymiam excitant. Apoplegmatisini vero sapore non ita ingrato, leniter totam oris concauū feriētes, per emissaria palati, copiosam pituitā e cerebro attrahunt, que sensim postea, frequēti spuratione facile excluditur. Sunt autē omnia simplicia, quibus parantur apoplegmatisini, calidæ & sæpe acris facultatis, per quam nō solum humorem frigidum attenuant, incidunt, attrahuntq; sed

Apoplegmatisinorum vtilitas.

etiam facultatem expultricem ad opus suum stimulant.

Per palatum hæc pituitam facile proluciant masticata aut gargarizata *Materia*, saluia, staphysagria, thymus, pulegium, carthamus, piper, synapi, pyrethru, zinziber, acorus, radix ireos, & cyperi: ex quibus nonnulla, vel in partes minutas concisa masticantur, atque dentibus atteruntur, vel puluerata liquore idoneo excipiuntur, & in globulos seu trochiscos confinguntur, vel tenui linteo obuoluta in nodulos efformantur, vel elixantur, & colata decoctio in ore instar gargarisimatis continetur.

Vsitatio forma solida est, vt diutius in ore detineatur, & subinde masticetur, vnde apoplegmatisimus pro masticatorio, & contra masticatorium pro apoplegmatisino vsurpatur. Caput autem inter masticandum inclinandum est, & labra diducenda, vt attractus & congestus humor liberius ac citius effluat.

Multæ huiusce remedii formulæ parari possunt, quas hic recensere lectori forsan esset molestum, cum vna aut altera tantum illius animus explere valeat, vt:

℞. staphysagria ʒ. iij. mastiches ʒ. ij. cubebar. ʒ. j. pyrethri ʒ. ʒ. fiat omnium puluis, qui excipiantur succo vel syrupo rosar. pallidar. fiant pastilli mansiles, vel sic: *Pastilli masticatorii.*

℞. radic. ireos ʒ. ij. piperis longi, synapi, pyrethri, agarisi an. ʒ. j. staphysagria ʒ. ij. ʒ. reantur omnia, excipiantur melle. & fingantur globuli, linteo raro inuoluendi, qui vsus tempore in ore contineantur. *Globuli.*

C A P. XIII.

De bolo purgatorio.

QVI vomituriunt & dilutas purgationes aspernantur, nec catapotia propter insauitatem, aut cæli squalores admittunt, medicamento egent, inter potū & pilulas, consistentia medio, quod bolum iam pridē vsitatus mos nominare consuevit. Sic n. dicitur, quod frustatim, seu per morsellos,

Bolus quid. vt loquuntur barbari, sumatur, ita vt bolus sit medicamentis cuiusdam purgantis opiata consistentia frustulum, ingestioni aptum, cuius crassitudo ea sit, quæ integra deuorari facile possit; eam nonnulli Latinorum *buccam* vocant.

Eius materia. Paratur ex omni purgantium genere, his solum exceptis, quæ vel propter insuauitatem fastidium mouent, horroremque excitant, vel malignitatem castigari, nec in propria substantia dari debent.

Nonnunquam ad efferam purgantium vim corrigendam, vel gratiam odoris saporisve conciliandam, vel partium quarundam robur augendum, alterantia & aromatica permiscuntur, sed parua quantitate, ne boli moles nimis intumescat, quod ægroti plurimum auersantur: Multi enim ad primum medicamenti cuiusque solidi frustulum, rigent, ad secundum stomachantur, ad tertium desipiunt.

Delicati purgantia auersantur.

Modus conficiendi bolum simplicissimus est, vt qui ex *castia* fere sola & sæpe paratur. Est enim velut basis reliquorum medicamentorum in bolis, vt *aloe* in pilulis. Per æstus cæli feruidiores, eiusmodi bolus, vt frequens, sic aptus & salutaris esse solet.

Bolus eceproticus & refrigerans.

℞. pulpa *castia* orientalis, & canna pinguis recens extracta ℥j. s. pulueris sansali citrini ℥j. misce, fiat bolus cum saccharo, vel syrupo violato, ex cochleari, paulo ante iusculum sumendus: vel sic,

℞. medulla *castia* optima recenter mundata ℥. vj. pulpa tamarindorum pinguium ℥. s. electuarij leuissimi ℥. ij. fiat bolus. Sumatur cum syrupo capilli Veneris.

Sæpe solet *castia* rhabarbarum, aut ali- quid ex diagridiatis adiungi, vt ad bilis e- ductionem, hoc modo:

℞. medulla *castia* orientalis recens mun- data ℥j. diaprurni solutini ℥. ij. puluer. gly- cyrrhizæ ℥. j. fiat bolus cum saccharo, vel sy- rupo cich. rii sumendus.

Quia vero *castia* flatu excitando sæpe dolores in aluo parit, quorum molestia le- ues animi defectus delicatulis interdum

contingunt, eius quantitas vel minor esse debet, vel ad eorum vaporem, quæ flatu discutiunt, extrahi, vel ex his nonnihil per- misceri, vt,

℞. pulpa *castia* fistula ad vaporem deco- ctionis nisi extracta ℥. vj. electuarii de succo rosar. ℥. ij. rhabarbari optimi ℥. s. cum saccha- ro fiat bolus.

Si defuerit *castia*, nec deerit tamen boli conficiendi modus & vsus, cum ex pulpa prunorum, tamarindorum, passularum, & electuariis multis facile queat parari. Ex his enim & aliis pluribus medicamentis purgantibus, tam simplicibus, quam com- positis fiunt opiata laxatiua, quæ forma boli ieiuno ventre sumuntur.

Boli non semper per castiam habent pro basi.

C A P. XIV.

De opiatis.

Q V I D de opiatis in genere sentiendum, abunde supra [cap. 13. lib. 3.] disserui- mus, nec bis de re eadem idem dicere, cum non videatur æquum, particulares quarun- dam opiatarum formulas tantum hic pau- cis describam, quarum paradiemate, quas- uis alias conficere non erit arduum.

Non solum autem opiata ad concilian- dum somnum imperantur (ab opio enim appellationem habent suam) sed ad pur- gandum, roborandum, & alio modo quo- uis immutandum, vt electuaria liquida, in quorum censu iure numerantur: cum ean- dem consistentiam habeant, & composi- tionis rationem.

Opiatorum vsus.

Fiunt enim ex pulueribus, syrupo aut melle, & aliquando sapa exceptis, & accu- rate pistillo simul subactis, quibus confer- uæ quædam aut aliæ confectiones cordiales aut cephalicæ permisceri solent, vt ad ro- borandum cor, & facultatis vitalis integri- tatem tutius conferuandam, & exhilaran- dam. Pro ditioribus opiata recte parabitur in hunc modum.

Materia.

℞. confersæ florum bugloss. & borraginis an. ℥. iij. confersæ flor. calendulae, corticis citri

Opiata multum cordialis citri

*citri conditi an. ʒ. j. ꝑ. ꝑ. confectionis alkermes
& de hyacinto an. ʒ. j. puluer. electuarii
de gemmis, diamargarit. frigid. & latitia
Galeni an. ʒ. j. lapidis bezabardici & cornu
monocerotis an. ʒ. ꝑ. cum ʒ. ij. syrups de con-
seruatione myrobalanorum, vel limonum fi-
at opiata.*

Qui minus valent opibus, hanc sibi pa-
randam curabunt.

*Alia pro
pauperibus.*

*ꝑ. conserua rosarum ʒ. j. conserua rad. e-
nula campana ʒ. j. ꝑ. boli orientalis in aqua
ulmaria vel cardui lota ʒ. ꝑ. cum syrupo ace-
toso, fiat opiata.*

Roborando cerebro, & sopitis facultati-
bus animalibus recreandis formula se-
quens valde confert.

*Opiata ce-
phalica.*

*ꝑ. conserua betonica ʒ. vj. conserua ro-
sarum ʒ. ꝑ. confectionis alkermes ʒ. iij. pul-
ueris electuarii dianthos ʒ. ij. specierum
electuarii diamargarit. frigid. dianisi, dia-
moschi an. ʒ. j. cum syrupo de stachade q. s. fi-
at opiata.*

Languenti ventriculo ob frigiditatem,
vel humiditatem, & coctricis facultatis
imbecillitatem, prospero successu impera-
bitur opiata, hoc modo concinnata.

*Opiata sto-
machica.*

*ꝑ. conserua veteris rosarum ʒ. ꝑ. conser-
ua anthos ʒ. ij. nucis moschata condita ʒ. j.
pulueris aromatici rosati ʒ. ij. puluer. dia-
cinamomi ʒ. j. diambra ʒ. ꝑ. syrups de men-
ta, vel iulepi rosati q. s. fiat opiata, cuius ʒ. j.
detur mane ieiuno stomacho, & in fine sin-
gulorum pastuum.*

CAP. XV.

De conditis.

AD commoditatem earum partiū, que
principatum in nature economia tenent,
mixtura quædam inuenta est, opiatis
suauior, quam recentiores conditum
vocalunt.

*Materia cō-
distorum.*

Paratur ex conseruis, pulueribus cardia-
cis & sacharo, quantitate multum inter se
dispari mixtis. Granulatum enim vt fiat,
plus additur conseruæ, quam in opiatis, mi-

nus pulueris, & sachari plurimum, soletque
conspergi foliis auri conditura, tum ad o-
culorum gratiam, tum ad virum præstanti-
am. Confcitur namque ex omni gene-
re cardiacorum, modo gustui non ingra-
torum. Cum enim eius vsus frequens esse
debeat, quibus imperatur, vt macilentis,
languidis, & his, qui ex longo morbo con-
ualescere incipiunt, nullius, si fieri pos-
sit, aut pauculæ insuauitatis particeps esse
debet.

Sic vero ad iacturam virium omnium
refarciendam, conditum recte parabitur.

*Conditum
cordiale.*

*ꝑ. corticis citri conditi ʒ. ij. conserua bu-
gloss. & rosar. an. ʒ. ꝑ. specierum electuarii de
gemmis, diambra, & diamargaritionis fri-
gidi an. ʒ. j. ossis de corde cerui ʒ. ꝑ. scobis u-
nicornis, lapidis bezoardici an. gr. vj. folia
auri n. vj. sachari rosati triplum, aut quod
sufficit fiat conditum granulatum.*

Quibus præ imbecillitate subinde nau-
seat ventriculus, vel esculentia, potulentia-
ue, statim vt assumpta fuerunt, eructat in
intestina, feliciter exhibebitur conditum
si iuxta formulam hanc conficiatur.

*ꝑ. conserua veteris rosar. ʒ. vj. conserua
symphyti maiori ʒ. ij. pulueris diarrhod. abb.
ʒ. ij. scobis eboris, corallis rubri an. ʒ. j. cum
sachari rosati triplo pondere, aut q. s. fiat con-
ditum, de quo mane ieiuno ventre, atque
ante & post singulos pastus ʒ. j. sumatur.*

CAP. XVI.

De pasta regia.

PASTA regalis & opiata non parum ha-
bent affinitatis, ex iisdem enim fere
constant ambo, eaque sola, Rondeletio re-
ste distinctio intercedit, quod regalis pasta
opiata sicciior, & electuario humidior, imo
vtroque solidior: consistentia enim ele-
ctuarii & opiata tam parum dissimilis est,
vt eadem esse putetur. Vt sit, pasta regia
non quidem mazapanis est, vt putat Gor-
ræus, sed confectio quædam sic à recentio-
ribus dicta, quæ alio nomine electuarium
regium

*Differentia
inter pastam
regalem &
opiatam.*

Electuarii regium.

regium à Meseuo nuncupatur. Propter enim vires, quibus pollet, regias, id est, eximias, ad expectorationem & alios pectoris affectus, id nominis sibi vendicauit.

Constat vero confertus, pulpis, syrups, pulueribusque tanta industria preparatis, & simul subactis, vt ex mixtura quaedam exurgat tractabilis massa instar pastæ, à qua nomen, & ex qua boli, aut paruuli panes dulciarii cuiusvis figure concinnantur, qui sensim exsiccantur, ne vsus tempore digitos contrectantium lentore quodam commaculent. Sic autem eiusmodi pastæ conficiuntur.

℞. amygdalar. dulc. pistaciolor. mundatorum. strobilorum per diem in aqua rosarum maceratorum an. ʒ. h. pulpa iuiubar. dactylor. passular. damascenar. an. ʒ. iij. gummi tragacantha ʒ. i. amygd. ʒ. h. sachari rosat. quoad sufficit. fiat pasta.

Ad sputum mouendum Rondeletius pastam imperat descriptam hoc modo:

℞. confertus capillor. vener. & bugloss. an. ʒ. h. puluer. diarragacanti frigid. diareos simplic. an. ʒ. ij. penidiarum sachar. cand. an. ʒ. ij. syrups de glycyrrhiza parum, vel quantum sat est. fiat pasta: cuius consentientiam, si paulo maior syrups quantitas liquidiorum effecerit ex pasta opiatam efficit.

Pasta regia ad sputum mouendum.

CAP. XVII.

De mazapani.

MAZAPANIS vel marcipanis confectio est, à recentioribus sic nominata, quæ pro bellariis frequentioribus habetur. Eius enim gratissima est, plurimumque nutrit, vnde macilentis imperatur, & his, qui pulmonem pectorisq; præter naturam affectibus diuexantur.

Ad eius confectioem bechica ac dulcia multa accedunt, vt *sacharum, pistacial-strobili*, & alii fructus suaues, ex quibus tussis, & cum aqua vel simplici, vel rosaeea accurate subactis fit massa, de qua placentulæ, vel morselli, vt loquitur Ron-

deletius, concinnantur, & in furno leniter concoquuntur, donec colorem ex rubro flauescentem & duritiem mediocrem acquirant.

Vulgaris huius confecturæ modus apud *Marcipanis* dulciarios pistores simplicissimus est, vt *quibus concinet.* qui ex *amygdalis, rosaeea & sacharo* tantum præparent.

Aromatarii vero præter hæc adiciunt nonnunquam Medicorum consilio, quæ partem quandam respiciant, humorem noxium contemperent, & simul alendo & medendo sanitatem tueantur, vel refarciant.

Est autem vfitatissima suauiissimaq; massæ panis hæc confectio.

℞. amygdalar. dulc. decorticatar. ʒ. iij. pistaciolorum mundat. ʒ. j. pistentur in mortario lapideo cum pauca aqua rosar. adde sachari albiss. lb. h. fiat pasta, de qua formantur cylindri, vel placentulæ, quæ in clibano leuiter coquantur.

Est & hic conficiendi marcipanis modus vfitatus, & ad status discutiendos accommodatus.

℞. pistaciolorum ʒ. j. amygdalar. dulc. à cortice purgatarum ʒ. ij. anisi ʒ. j. cinamomi ʒ. j. statur discutiuntur fructus in aqua rosata; adde sachari ʒ. iij. fiat pasta, quæ si ob aquæ copiam liquidior fuerit, lento igne leuiter feruefiat in pelui, donec crassefecat; deinde formantur placentulæ in furno, post extractum panem parum coquendæ.

Huc rerû affinitate spectare possunt illi paruuli ac oblongi panes, ex *farina, triplo, aut quadruplo sacharo*, & *pauco coriandro*, cum exigua *onorum* portione subactis simul confecti, quos vulgus panes biscotto appellat. Sed cû sua cuique relinquenda sint, nec in messem alienâ falx iniucienda, eiusmodi dulciarii panes pistoribus conficiendi sunt relinquendi.

Marcipanis optimus.

Panemarci tice purgatarum ʒ. ij. anisi ʒ. j. cinamomi ʒ. j. statur discutiuntur fructus in aqua rosata; adde sachari ʒ. iij. fiat pasta, quæ si ob aquæ copiam liquidior fuerit, lento igne leuiter feruefiat in pelui, donec crassefecat; deinde formantur placentulæ in furno, post extractum panem parum coquendæ.

Panis biscotto.

Marcipanis quibus concinet.

De piniolato seu pignolato.

NON multum dissimili modo fit aliud pasta genus, à notericis pignolatum & piniolatum dictum, quod ex *pinis* mundatis paretur immersis in *sacharum* liquatum, & ad *sachari rosati* consistentiam coctum.

Vt autem pinei rancorem omnem deponant, debent prius in aqua diem integrum, aut saltem dimidium macerari, & *sacharum in rosacea* liquari. Sic enim confectura gustui erit amior, vt & olfactui, si *moschi* aliquot grana commisceantur, vt in multis bellariis interdum fieri videmus, quæ in principum mensis apponuntur. Vsitior autem conficiendi piniolati formula hæc est.

Piniolatum optimum.

℞. *sachari paulo infra consistentiam electuarii solidi in aqua rosarum cocti* ℥b. ℞. *misce pinearum mundatarum, & in aqua subinde mutata per duodecim horas infusarum* ℥ij. *asin rudicula agitentur simul, vt probe tota massa subigatur, cui antequam plane refluxerit, adde moschi* ℥j. *fiat pasta, de qua formentur cylindri super charta reponendi & exsiccaudi, vt indurescant.*

De pandaleis.

ALIUD solidioris adhuc pasta genus, *pandaleon* dictum, ad pulmonum & pectoris affectus à Rondeletio præscribitur. Ex multis enim constat, quæ humore lentum attenuant & coquant, & ad expectorationem mouent; videnturque *pandalea* omnia bechica esse nec ab eclegmatis & syrupis pectori destinatis, nisi consistentia, differre, vt nec ab electuariis solidis, nisi forma quadam externa. Simili namque modo componuntur, parantur, & coquantur; sed electuaria solida duriora sunt, & in tabellas complanantur figuræ cuiuslibet, quadratæ, aut oblongæ; *pandalea* vero integra seruantur in pyxide lignea, perinde

Pandalea qui differant ab eclegmatis & electuariis solidis.

ac conseruæ in vitrea aut fistili, & vtendi tempore fructu aliquod cochleari aut cullullo confringitur, quod perinde ac tantillum alphonici aut tabellæ alicuius bechicæ in ore retinetur, vt liquefcat, & paulatim instar lohoch deglutiat. Eandem consistentiam habent, & in similibus vasis solent asseruari, atque *sacharata* illæ confectiones, seu condituræ, in Hispania celebratæ, quas vulgus *Marmeladas* appellat. Marmelada

Fiunt igitur vt plurimum ex puluere quodam non insuaui, & *sacharo* in aqua conueniente liquato & perfecte cocto, vt crescere valeat.

Conseruæ nonnunquam adduntur, vt & portio mellis; si ita rei exigentia postularit, ita tamen paratum *pandaleon*, vtrunque palato displicet; aridet vero plurimum, quod paratur hoc modo:

℞. *puluer. diareos Salomonis* ℥j. *diatrachacani. frigid.* ℥ij. *puluer. santal. citrini* ℥j. *sachari in aqua tussilaginis, vt decet, cocti,* ℥iiij. *fiat pandaleon, quod in vase ligneo reponatur.*

Sunt etiam, qui *pandalea* conficiunt ex *pinis*, vel *amygdalis decorticatis* atque contusis, & *sacharo*, vel melle, ad hunc modum.

℞. *pinearum mundatarum & contusarum* ℥j. *penidiarum* ℥℞. *mellis despumati & cocti quantum satis, fiat pasta solida, seu pandaleon.*

De hypoglottidibus, vulgo sublinguis.

TSSIS & oris factor obuios quosuis exercent molestissime, cū aures illa, hic vero nares importune feriat. Vtrique affectui medentur bechici & aromatici quidam parui pastilli, qui à terete forma, quam illis non raro Pharmacopœi tribuunt, & à qualitate, qua insigniter pollent, ad humorem tussim committentem expectorandæ, pilulæ bechicæ nominantur; ab vtredi modo, quod sub, vel potius super lingua contingantur.

Mofcardini. tineantur, hypoglottides; ab odore, quem à *moscho* mutantur, *moschardini* nuncupantur.

Suaues sunt, quæ iuxta hanc formulam componuntur.

℞. *sachari albi*ssimi ℥. j. ℞. *penidiarum* ℥. h. *ireos* ℥. h. *santali citrini*, *cinamomi* an. ℥. j. *moschi* ℥. h. cum mucagine gummi *tragacanthæ* in aqua rosacea extracta, fiat pasta: de qua fermentur parui pastilli figura cuiusuis, teretis, quadrata, rhomboidis, in ore saepe inter pastus continendis.

Facilis quoque est paratu & vsu suaui-
sima hæc descriptio:

℞. *sachari rosati* ℥. ij. *sachari candi* ℥. j. *amylis* ℥. ij. *specier. diacinamomi*, *dianisi*, & *ireos* an. ℥. i. *macis* ℥. h. *zibethi* gr. xv. cum mucilagine *tragacanthæ* in aqua *melissa* extracta. fiant *hypoglottides*.

C A P. XXI.

De tabellis.

TABELLÆ ad electuaria solida pertinent, imò electuaria sunt ipsa, cum ex pulueribus fiant & sacharo perfecte cocto, vt consistentiã durior acquiratur, & diutius ac securius absque virium dispendio conseruetur.

*Sachari
quantitas
in tabellis.*

In tabellis autẽ conficiendis pars sachari quantitas, vt mellis in electuariis liquidis additur. Alterutrum tamen nunc augetur, nunc subtrahitur, prout electuarii virtus expetitur validior aut imbecillior.

*Portio sa-
chari in ta-
bellis pur-
gantibus.*

Tabellis purgantibus dragma vna tantum pulueris solet cõmisceri vnciæ sachari in aqua aut alio liquore, vt decet, cocti. Roborantibus ad gratiam palati, maius sachari pondus additur, vt vnciarum duarum, ad dragma singulas puluerum.

De tabellis autem paucis nunc, ac obiter tantum in hoc libro de remediõrum formulis ago, cum iam supra [cap. 11. lib. 3.] in medicamentorum, quæ in officinis diu-
tissime conseruantur, descriptione, non modo de electuariis liquidis, sed & solidis seu tabellis fusissime disseruerim.

Sed vt medicinã facturo omnia remedia, quæ ad manum esse debent, suggeram, aliquot tabellarum roborantium formulas describam, vt;

℞. *specierum electuarij di*amargarit *fri-* *Tabella ro-*
gid. electuarij de gemmis an. ℥. h. *puluer. ossis*
de corde corui ℥. h. *scobis eboris tenuissime la-* *borantes.*
uigati ℥. j. cum *sachari* in aqua rosar. soluti
℥. ij. fiant tabellæ, pondere ℥. j. aut ℥. ij. Sin-
gularum sumantur mane ieiuno stomacho.

Qui valent opibus, & ex longo morbo resurgunt, vel à quacunque causa, Palmo, aut lipothymia laborant, has tabellas curabunt præparari.

℞. *puluer. auræ Alexandrine* ℥. h. *dia-* *Alia con-*
cinamomi, *hyacinthor. smaragdor. margar-* *fortantes.*
itar. subtilissime tritarum an. ℥. j. *cornu mo-*
nocerotis, *lapid. bezoardic.* an. ℥. h. cum *sa-*
chari in rosacea dissoluti ℥. ij. aut iiij. fiant
tabellæ parue.

Ad hoc caput attinent tabellæ, manus Christi, vulgo nuncupatæ, quæ nihil aliud sunt, quam *sacharum rosatum*, vel *simplex*, vt vulgare, vel magis compositum, quod *margaritas* recipit, vocatur g, manus Christi perlata cuius hæc est descriptio.

℞. *sachari albi*ssimi in aqua rosarum o- *Tabella ma-*
prima soluti, & supra syrupi consistentiã *nus Christi.*
cocti ℥. ij. *margaritarum electuarum tenuis-*
sime lauigatarum ℥. j. fiant tabellæ.

C A P. XXII.

De pulueribus.

PRÆTER eos pulueres, qui in officinis ad futuros vsus asseruantur, de quibus alibi diximus, alii quoq; multi in rem presentem solent præparari, vt ad frigiditatem ventriculi, & facultatis cõtrictis imbecillitatem, puluis digestiuus vulgo dictus qui ex stomachicis, roborantibus, cõctionem iuuantibus & flatu discutientibus conficitur, hoc modo:

℞. *anethi* & *coriandr. preparatorum* *Puluis flatu-*
an. ℥. ij. *corticis arantiorum conditorum* ℥. j. *discutiens.*
h. cinamomi ℥. j. *macis. caryophyllor.* an. ℥. h.
sachari candi ℥. ij. aut ℥. ij. fiat omnium
puluis.

Q Alius

Alius quoque puluis virtutis eximia ad corroboracionem ventriculi & partium sanguificationi dicatarum, & ad flatuum dissipacionem sic parari poterit.

Alius.

℞. fœniculi dulcis & coriandri conditorum an. ʒ. i. scœnauti, calami aromatici an. ʒ. ʒ. dianisi. diamargar. frigid. & diacynamomi an. ʒ. j. crusta panis tostæ ʒ. ij. sacchari albissimi ʒ. ij. fiat omnium puluis.

Ad earum partium, quæ nobilitate cæteris præstant, & facultatum robur, in febribus malignis confici possunt pulueres cardiaci & alexiterii, hoc modo:

Puluis cordialis.

℞. radic. angelica. tormentilla an. ʒ. ʒ. ligni aloes ʒ. j. seminis citri. cinamomi an. ʒ. ʒ. ossis de corde cerni, scobis eboris, margaritarum electarum an. ʒ. j. cornu monocerotis. lapidis bezoardici an. ʒ. ʒ. dictamni ʒ. ʒ. sacchari rosat. ʒ. j. ʒ. fiat omnium puluis, qui ieiuno ventre, aut longe post pastus detur cū aqua scordii, aut cardui, aut distillato restauratio, vel alio liquore idoneo.

Fiunt & pulueres topici, qui vulneribus solidandis, vel vlceribus carne implendis admouentur, de quibus suo loco.

SECTIO II.

DE HIS, QUÆ VEL INDVNTVR, VEL INIICIVNTVR;

ET PRIMVM,

CAP. I.

De Errhinis.

MEDICAMENTA vel sumuntur, vel induntur & iniiciuntur, vel admouentur. Assumuntur zupia, apozemata, syrupi & alia pleraq; quæ non, nisi per os ingeruntur, de quibus supra: Induntur, iniiciuntur, & in errhina, glandes, pessi, & enemata: Admouentur vnguenta, emplastra, fotus & alia multa, de quibus ordine nunc disse-

rendum, initio ab his sumpto, quæ corpus quidem ingrediuntur, sed non per os, verū per nares, vterū, aut sedem; per easq; partes habent egressum, per quas ingressum.

Quæ naribus immittitur, *errhina* ob id, & *nasalia* vulgo dicta, medicamenta sunt, quæ naribus purgando capiti exhibentur; vnde & caput purgia etiam cōmuni therapeuticoꝝ Medicorum consensu vocatur.

Nasalia.

Fiunt ex his, quæ facultatem acrem habent & extergentem, qua vis expultrix validius laceffita, humorē in cerebro stabulantem mouet & foras excutit: cuiusmodi est beta, cyclaminis, cucumeris agrestis, & maiorana succus; vt & puluis euphorbiæ, ellebori, piperis, & similibus qualitate acri præditorum, qui in nares insufflatus sternutamentum mouet, & cerebrum purgat. Nonnulla quoq; fiunt ex astrigentibus & agglutinantibus, vt quæ ad hæmorrhagiam sistendam præscribuntur.

Errinorum materia.

Dantur sub varia forma, vel liquida, quæ per nares attrahitur, vel solida, quæ intra ipsas inditur, vel forma pulueris, qui insufflatur.

Errhinum liquidum sic recte parabitur.

℞. succorum radicis beta & foliorum *Errhinum* maiorana. ʒ. j. succorum brassica marina *liquidum.* & cyclaminis an. ʒ. ʒ. misce & si. errhinum, cuius portio vt ʒ. ʒ. mane per nares attrahatur, & subinde iteretur, & aqua in ore contineatur, ne ad ipsum è naribus errhinum refluat.

Quædam dantur forma vnguenti, quod narium interiora liniuntur, valentque in diuturnis capitis affectibus, oculorum caligine, epilepsia & odoratus hebetudine, corpore prius, vt decet, repurgato. Sic vero parabuntur optime.

℞. radicis cucumeris syluestris, pyrethri *Errhinum* an. ʒ. j. piperis albi, carpesiorū *staphysagria* in forma *unguenti.* ar. ʒ. ʒ. cum pauco oleo Ircos & cera fiat linimentum.

Errhinum solidius ad sistendum sanguinis è naribus profluuiū, sic poterit parari.

℞. boli armena. sanguinis draconis an. *Aliud solidius* ʒ. j. rosar. balanstior. pulueratorum an. ʒ. ʒ. *sum*

sistendam cum pauco albumine oui simul agitentur, hamorrhagiam auriū. immoergantur pili tenuiores leporis, vella-nugo salicis, & fiat velut turunda, seu er-rhinum forma pyramidalis naribus intro-mittendum, cui filum alligabitur, vt pro arbitrio queat extrahi.

Puluis ster-nuicatorius. Puluis ptarmicus seu sternutatorius, cum ad nasaliam pertineat, sic à nobis descri-betur.

℞. ellebori vtriusque an. ʒ. i. euphorbii ʒ. ʒ. radice Ireos nostratis sicca ʒ. ʒ. fiat om-nium puluis tenuissimus, de quo portio tantilla in nares insuffletur, præmissio con-ueniente cathartico.

C A P. II.

De pessis.

Priapiscora. **N**OMINE pessi, seu pessarii omnia, que intra sinum pudoris adhibentur, intelligere licet, quæ ab Hippocrate vno verbo nominantur, vt vnguenta, litus, radices, aut herbae intrita, & penicilli. Hic vero sumitur pro medica-mento oblongo, digiti crassitudinem & longitudinem æquante & aliquando su-perante, quod intra mulierum naturalia reconditur, eique filum alligatur, cum pe-nitius intrudendum est, vt commodius ex-trahi possit.

Pessorum forma. Forma pessarii pyramidalis esse debet, læuis, rotunda, nullaq; inæqualitate aspe-ra, ne collum vteri lædat; debentque duo aut plura inæqualis magnitudinis parari, vt primo tenuius immittatur, postea cras-siora.

Dux differ-entia. Sunt autem dux huius remedii differ-entia: vel enim ex materia quadam soli-diore, vt plumbo, fit pessus, turundæ canu-lata similis, qui vero angusto, agglutina-to, obstructo & clauso inseruit, aperiendo, referando & dilatando; vel ex alia materia medica, & sanguini tenuando, vel increas-fando, vel mouendo vel sistendo conuenit. Fere autem ex aromaticis parantur, cum menses præsertim ducendi sunt, aut hyste-ricæ suffocationis symptomata compescē-

da. aphor. 28. lib. 5. Lib. de morb. mul. Hipp. recreare vterum. Aromata enim non parum recreant vte-rum, licet non sub odoris specie, sed suo vapore benigno & aereo vasorum ora di-ducunt, & obstructa liberant, ob idq; fluo-rem menstruum concitant. Sed cauend-um, ne acria valde sint ipsa, aut talia simul misceantur, ne os vteri & ceruicem exul-cerent, quando diutius in vteri vagina pes-sus hæere debet.

Ante vero intromissionem pessarii, adi-tus vteri rebus odoratis inungatur, vt oleo moschelino, aut liquidambar, vel simili, quod zibethum aut moschum exceperit; ex quibus & cera fiunt sæpe litus, quo virgi-num naturalia inunguntur: pudor enim puellaris pessaria respuit, quæ non nisi re-fractis virginitatis repagulis queunt in-tromitti.

Porro materia pessorū fere ad vnguen-ti formam reducitur, in eamque liqua-tam immergitur lana pexa, aut gossipium, & formatur pessus iuxta longitudinis te-nui linteo aut panno sericeo inuolutus, cui filum appenditur, propter causam superius allatam.

Sic autem ad menses ducendos confi-cietur pessus.

℞. nigella, baccarum lauri an. ʒ. ʒ. myr- rha ʒ. i. sabina, diastammi an. ʒ. ij. castorei ʒ. mensium i puluer. hiera picra ʒ. ij. cum oleo nardino & accelera- pauca cera, fiat linimentum, quo insuccata tionem. lana pexa panno sericeo inuoluatur, & fiat pessarium, oleo moschelino aut nardino, ante intromissionem liniendum.

Non omnia priapiscora obuoluuntur, sed instar suppositorii, ex materialibus ad consistentiam solidiorem redactis forma-tur pessus, qui penis longitudinem refe-rat, vt ad sistendos menses, hoc modo.

℞. boli armena, sanguinis draconis an. Pessus ad ʒ. ij. pulueris myrtillorum, rosarum, balau- menses si- stiorum, hypocistidis an. ʒ. i. vnguenti comi- tendos. tissa ʒ. i. igne lento simul commisceantur, & fiat pessus forma pyramidalis, & iuxta magnitu- dinis.

C A P. III.

De modulis, vel potius penicillis.

PARTIS cuiusque conditio & natura non omnia semper remedia etiam eximia ferre potest, vt quæ propter pondus grauat, vel ob duritiem ledunt. Vnde emplastra ad effectus alicuius curatione etiã optima relinquuntur, vel ad formam vnguenti reducuntur, vt facilius possint tolerari: hinc in ano, qui cõdylo-matis vel rhagadibus exasperatur, & in orificio pudendi muliebris externo, quod vlcerebus scater, nec suppositoria, nec pessi adhibentur, sed penicilli molles, quos nõ satis proprie quiddã nodulos vocitant, cū apophlegmatismi verius nomen hoc sibi valeant arrogare.

Penicilli namque non in nodum efformantur, nec perinde sunt duri, sed mollissimi, vt qui ex cotone, vel lana fiant, succo vel vnguento quodam idoneo insuccata: Sicque à partibus affectis sine molestia admittuntur, & facile feruntur. Vt etiam in curandis vulneribus fieri cernimus, intra quorum labra duo, aut plures aliquando reconduntur.

Sepe autem adhibentur ano, & anteriori vuluæ, cum harum partium vlcereatarũ conditio alia remedia nõ facile ferat: fiant vero ex materia diuersa pro affectus, cui destinatur, varietate, vt ad dolorem ani, quem acer humor inuexit, demulcendũ.

*Penicillus
anodynus.*

℞. cerati refrigerantis Galeni ℥. ℥. vnguenti crudi seu nutriti ℥. ij. cum dimidio oui vitello fiat linimentum, quo stocculus lana inungatur, & admoueatur affecta parti.

Ad vlcereis sordidi deterfionem penicillus hic erit vtilissimus.

Alius detergens.

℞. Syrupi de absinthio, mellis rosati an. ℥. ij. myrrha, aloes an. ℥. ℥. misce, & cum lana fiant penicilli.

Idem præstat haplus lanæ aut gossipii, vnguento de apio imbutus & parti admotus.

Ad vlcereis desiccationem commendatur & hic.

*℞. vnguenti albi Rhasis ℥. ℥. desiccati-
ui rubri, & vnguenti diapomphaligos an. ℥.
ij. misce & cum pecca lana, vel carpto bom-
bace fac penicillos.* *Alius desiccans.*

C A P. IV.

De suppositoriis.

EX ventris torpore humorum fit confusio & immensa morborum propago, quæ vt vitetur, aliis pigrior alimentis humectantibus lubricanda, vel clisteribus eluenda, vel glandibus subdititiis sollicitanda, vt singulis diebus, præcedentis diei excrementa deponat: fecibus namque diutius cohibitis, nec pro assumptorum ratione descendētibus, ad caput vapores ascendant, corpus ingrauescit, ciborum concoctio læditur, ac reliquæ functiones euadunt deteriores.

Quibus igitur pudor obrepit, vt virginibus, sæpe nates Pharmacopæo nudare, de aluo per clysterẽ sollicitanda, cogitanti, aliud dabitur medicamenti genus, à supponendo, *suppositorium* dictum, quod quilibet propriis manibus, intra anum recondere facile poterit.

Olim subdititium hoc medicamentum, glandis formam à qua & *glans* sæpius vocatur, referebat, nunc vero longius efficitur, & digiti aut pessi cuiusdam longitudinem æquat.

Est autem plurimus suppositoriorum vfus: cum enim facultas expultrix hebes est, nec statò tempore faeces ad exclusiõnem cogit, suppositorio acri, velut a culeo stimulanda, seu quãdo rectum intestinum induratis fecibus nimio opere saturatum, nec clysmum admittere potest, seu iam admissum egerere nequit.

Multum vero conferunt eiusmodi subdititia medicamẽta ascaridibus enecãdis, & his affectibus, quibus aluum fluere optimum est, nec enematis eluere tutum, vt

*Ventris se-
gnities na-
turam ma-
le læcessit.*

*Glans sub-
dititia.*

*Supposito-
riorũ vfus.*

in enterocele, & in intestini recti ab humiditate nimia prolapsu & inuersione.

Suppositorium basis.

Basis eorum est *mel*, quo solo sæpe confusque cocto dum crassescat, nec amplius inquitur digitos concinnantur. *Mel* enim cum tenuium sit partium, acrimoniæ quiddam habeat, necesse est, ait Galenus *cap. 38. lib. 3. de alimentis*. quæ aluum ad excretionem proritet.

Melli nonnunquam additur *sal commune*, aut *gemma*, aut *puluis hiera*, aut alius simplex vel compositus.

Suppositorium commune ad facultatis excreticis stimulum paratur hoc modo.

Suppositorium commune.

Mellis ʒ. ij. salis communis ʒ. ij. vel salis gemma ʒ. iij. lento igne coquantur in paruulo cacabo ad crassitudinem legitimam, & fiant suppositoria iusta longitudinis multa pro quantitate mixerum. Vix n. vnicum suppositorium ex cocto melle tantum paratur, sed simul plura fieri consueuerunt, ne exigua mellis portio, quæ conficiendæ glandi sat esse potest, citius vratur, aut patina ignita pereat, quam tractabilem consistentiam acquirat.

Ad vermes sedis enecandos, & ad pituitam, qua nutriuntur, educendam, sic parata suppositoria feliciter induntur.

Aliud ad vermes.

Maloos ʒ. j. ʒ. agarici, absynthii an. ʒ. j. salis gemmei ʒ. ʒ. fiat omnium puluis, cui admisceantur mellis, vt decet, cocti ʒ. ij. fiant suppositoria, quorum singula oleo amygdalarum amararum, aut absynthii, vel felle bonis peruncta, dum opus erit, indantur in anum.

Pro infantibus interdum exacuitur frustulum oblongum saponis albi, ad formam glandis, & inditur; aliquando & cauliculus *beræ* vel *mercurialis buryro* illita vicem gerit suppositorii: hæc enim omnia blande aluum exonerant.

C A P. V.

De clysteribus seu enematibus.

CLYSTER vel clymus nomen à Græcis mutuatum abluionem significat, vt

enema iniectionem, atque pro eadem vtrique vox vsurpatur; per interiora enim aluius ablui non potest, nisi iniectione quæ præmissa, quæ per sedem in intestina infunditur, ad vim eorum excretoriam pigriorem iusto proritandam, duritiem ventris emolliendam, intemperiem alterandam, dolorem sedandum, flatu discutiendos, fluorem cohibendum, intestinorum vermes enecandos expellendosque.

Ad alios quoque multos effectus consequendos clysteres instituuntur, quia nulla fere corporis pars est, quæ ex illo solamen aliquod non percipiat, *com. ad aphor. 17. lib. 18.* Si caput dolor exercuerit, si oculos lipitudo, si fauces strangulatio, si pectus suffocatio, si ventrem inflatio, si renes in flammatio, si mesenterium obstructio, si vesicæ dysuria, ischuriaue, his omnibus prospere clysmus medetur malis.

Magnus clysterum vsus.

Sui quoque sunt & vtero clysteres, per metrenchytem in illius fundum iniiciendi, sui & vesicæ; Sui nec vlcibus defuncti, quorum os angustum est, & sinuosa profunda que cauitas.

Sumitur vero pro medicamento liquido, quod per sedem in intestina infunditur, cuius descriptiones traduntur varix, pro affectuum, quibus destinantur, varietate, vt ad emolliendam aluum, hoc modo.

M. malua, violarum, althea, branca vrsina, mercurialis, parietaria, an. m. j. seminis feniculi, ʒ. ʒ. hiemali tempestate, astiuo vero, seminum quatuor frigidorum maiorum ʒ. j. decoctio in sufficienti quantitate aqua, de cuius colatura sumatur lb. j. ʒ. ad summum pro grandioribus, libra dimidia pro infantibus, & lb. j. vel paulo plus aut minus, pro his, qui inter pusillos & proceros media sunt statura.

Decoctio communis clysteris.

Seruatur eiusmodi decoctio biduumestate, in frigidiore loco incorrupta, hyeme quatriduum; recens tamen parata semper melior iudicanda, perperamque faciunt multi Pharmacopœi, qui hebdomadam integrâ idem decoctum ad quo suis vsus seruant.

Quandiu decoctio pro clyst. possint incorrupta seruari.

In ea sæpe decoquuntur folia orientalia,

Q 3 vel

vel dissoluuntur electuaria quædam & mel, pro vario Medicorum scopo, vt ad segnitatem ventris & humorum illic cunctantium educationem.

℞. quatuor emollientium, atriplicis, parietaria florum meliloti & chamameli an. m. j. fiat decoctio in sufficiente quantitate aqua; in colatura ad lb. j. dissolue mellis mercurialis ꝛ ij. sachari rub. ꝛ j. benedicta laxatiua ꝛ vj. biera picra Galeni ꝛ. b. fiat clyster, iniiciatur manu, vel longe post pastus.

Clysteris inuentionem auis dedisse fertur.

Ad fopitam vim magis irritandam, quidpiam *salus communis*, vel *gemmei* solet adici, cuius facultatem ad ciendam aluum nouisse creditur, auis quædam nomine *Ibis*, ciconiæ non multum dissimilis, quæ aqua marina rostro oblongo excepta, ac in aluum immisso, se proluit, vltimq; clysteris, etiam referente Galeno in *præfatione sui introductorii*. Cauendum tamen, ne clysteribus ad dysenteriam præscriptis, fallugo quædam dissoluatur, dolorem namque intestinorum redderet multo acerbiorum.

Clyster carminatiuus.

Ad status discutiendos clyster carminatiuus vulgo dictus, ad hunc parabitur modum.

℞. alibes, parietaria, comarum anethi, origani, calamenti, abrotani, florum meliloti & chamameli an. m. j. coriandri, anisi, cumini an. ꝛ. b. fiat decoctio in colatura ad lb. j. dissolue mellis anthosati ꝛ ij. benedicta laxatiua ꝛ vj. electuarii de baccis lauri ꝛ b. olei anethi ꝛ iij. fiat enema.

Sunt qui pro oleis ex infusione paratis; ꝛ j. olei, anisi arte spagyrica educti, aut paulo plus, minusue, pro corporis & morbi conditione dissoluunt: quod sæpe successu felici sum expertus, dum cætera votis non respondebant.

Validius purgant clysteres, qui pinguis non mittunt.

Hic notandum venit, enemata, quibus oleum permiscetur, aut butyrum, vel vtrumque, segnius humores attrahere. Pinguium enim adiectione, catharticorum vis magis hebes, ac ignaua redditur, sed leniuntur, sedanturque citius dolores intestinorum. Propterea ad emolliendum po-

tius & leniendum, quam attrahendum olea, pinguiæ commiscetur, vt:

℞. decoctionis quatuor emollientium lb. j. dissolue mellis violati, sachari rubri, catholici an. ꝛ j. olei chamameli & butyri recentis an. ꝛ ij. fiat clyster.

Nec omittendum est, enemata non solum inferiora intestina proluere, sed etiam media, & superiora non nunquam, cum scilicet ventriculus male affectus est, & ab inferioribus intestinis trahit, ita vt, inquit Galenus *cap. 1. libr. 3. de sympto. caus.* nonnulli portionem clysteris per vomitum excluderunt, quamuis alibi contrarium tenere videatur.

Quousque enemata pertingant.

Hoc quoq; accidit, dum macilentio clyster ex lacte, vel decocto carniū paratus iniicitur, cuius dulcedine & gratioso tempore famelicus, & inanis ventriculus allectus, velut sugendo liquorem ad se trahit, quo sese reficiat, vt ex Auenzoare scriptum legimus in *suo Theysir. cap. 18 tract. 10. lib. 1.*

Ad lethargum, apoplexiam & alios affectus cerebri, in quibus sensus torpent, ignauaque est vis facultatum, clysteres hoc debent modo parari.

℞. betonica, maiorana, calamenti, salvia, origani, an. m. j. mercurialis, atriplicis, an. m. ij. fiat decoctio, in qua bulliat foliorum senna ꝛ j. cum ꝛ ij. anisi. In colatura ad lb. j. dissolue mellis anthosati ꝛ ij. confectionis hamech & biera diacolocynthidos an. ꝛ b. aut ꝛ. vj. salia ꝛ ij. aut ꝛ iij. fiat clyster.

Ad apoplexiam.

Ad dysenteriam & alium ventris fluxū citatiorem cohibendum dabitur enema sic paratum.

℞. plantaginis centinodia, tassi barbari an. m. j. bulliant in lb. j. lactis & lb. b. aqua riam.

fabrorum ad terria parvis consumptionem. In colatura dissolue boli armena, amyli an. ꝛ ij. vitellum oui j. fiat clyster.

SECTIO III.
DE HIS, QVÆ
EXTRINSECVS

ADHIBENTVR;

& primo,

C A P. I.

De balneis.

Cum absolute balneum dicitur, de tepido ex aqua dulci, seu pluuiali, seu fluuiatili parato, intelligitur, non de fordido Celsiberiorū balneo, qui vrina diu tenuata lauari, vel potius conspurcari curabāt, nec de balneis medicatis, quæ in diuersis terræ plagis scaturiunt, quæq; pro varietate mineralium, quæ proluunt, varium saporem & halitū sortiuntur, & vni ad multos affectus curandos eximiam. Tot enim fere medicatarum aquarum scaturigines, quot morbos, terra profert. [Galenus cap. 5. lib. 1. de sanitate tuenda.] Multas nunc insignesque Normania, peneque tota Gallia fundit, vt & Germania, Italiaque, sed hic loquimur tantum de balneo, quod ex aqua simplici, vel herbarum decocto, in singulorum ædibus parari potest.

Balnearum
vsum triplex.

Paratur autem triplicem ob causam, ob delicias nempe. sanitatis custodiā, & morborum depulsionem. Prioris, quod scilicet ad molliem & voluptatem refertur: veteres Romani fuerunt olim cultores mirum in modum profusi, nam balnea publicis vasis, magna mole ac inimitabili artificio struxerunt, Alexandrino & Numidico marmore. Nam parietes Thasio lapide partim fulgebant, partim picturis nitentes visum non parum reficiebant, atq; in eorum piscinas argentea epistomia aquam vel tepidam, vel calidiorē ad libitum fundebāt. Tanto enim studio prosequerantur balnea, vt ex his nonnulli septies singulis diebus lauarentur; maxime vero Imperatores

Balnearum
superba stru-
ctura.

& patritii, qui seorsim lauabantur. Cū tamē balneum voluptaria sit res, vt asserit Iureconsultus *Vlpianus*, ad maiorem voluptatē, olim ante Antoninum Philosophū, promiscua fuerunt viris æque & mulierib. laucra, quæ gymnasia vocantur à Iudæis, qui apud Tripolim & Damascum degunt.

Balnea Ro-
mani habe-
bant in deli-
ciis.

Ad sanitatis custodiam, qui feruido sunt iecore, vel cutim habent squalidam, balneas aquæ tepidæ ac dulcis sæpe & feliciter ingrediuntur. *Oribasius c. 27. lib. 1.*

Balnearum
magna uti-
litas.

Ad morborum depulsionē multus quoque est balnearum vsum. Laudat namq; Galenus [c. 10. lib. 10. method. med. c. 10 lib. 12.] in hæctica febre, in diaria, & etiam aliquando in putrida, obseruandis.

In pleriq; morbis conferre Hippocrates [Part. 44. lib. 3. de victu acutor.] ante Galenum multis in locis scripsit. Cutis enim spiracula soluit, humores discutit, feruorē viscerum temperat, lassitudinem tollit, terrenumque melancholicum humorem diluit, temperat, lenit.

Hæcticis ditiorib. parabitur balneum ex lacte vel solo, vel aquæ portione adiecta. Aliis minus opulenti aqua sufficere, eaque potius fluuiatilis, aut pluuiæ, q̄ fontana aut pluuiæ, cui proderit stirpes quasdam vel integras, vel earum partes incoquere, vt:

℞. *althæa, maluarum, violarum, foliorum vitis & iussilaginis an. m. iij.* bulliant in sufficienti quantitate aquæ fluuiatilis aut pluuiæ pro balneo.

Balneum ex
decoctione
herbarum.

Ad morpheam & alias cutis sceditates proderit, corpus primum in balneum immergi supra descriptum, modo ante per niuer salia remedia, chatharsim phlebotomiamque, praua succorum colluies emendata fuerit, & sanguinis copia immutata; dein in *infra* descriptum, quater aut quinquies, aut pluries in ipsum, si vitium postularit, lauare.

℞. *foliorum enule campansæ, oxylapathi scabiosa an. m. vi. clymeni rubri, fumaria an. m. iij.* bull. in sufficienti quantitate aquæ, & aliis cutis sceditates.

Balneum ad
morpheam
& alias cu-
tis sceditates.

Credidit olim nimis insipienter perditam quædam

quædam gens, Elephantiasim balneo ex humano sanguine parato sanari: Sed hoc cum sit horrendum etiam dictu, & à caco-dæmone quodam inuentum, prorsus fugiendum. Tantum enim malum, in quo tota naturæ œconomia labefactata est, nec remedio cuiquam externo, nec ei, quod intrinsecus assumitur, nec sæpe simul omnibus cedit.

C A P. II.

De semicupio, seu infessu.

VT balneum corporis totius est laueru, excepto capite, quod tamen sæpe vaporibus tentat, sic semicupium dimidui: Est n. balneum abdominis tantu, vel dimidium folium, aqua vel decocto idoneo plenum, cui æger ad ventriculu vsque insidet, eruribus & tibiis extra porrectis. A Græcis *ἐν γαστρί* *ἕσση* vocatur, à Latinis *infessus*, & *infessio*, & aliquando *semicupium*. Fit ex eadē materia, qua forus & balneum; quorum altero maius & altero minus est, ac velut inter vtrumque medium.

*Semicupii
usus.*

Huius præsidii multiplex agnoscitur usus. Inferuit enim vtero molliendo, vas eius referendis, colicæ affectionis cruciatibus sedandis, & aliis doloribus, qui vel renes à calculo obfitos, vel vtereres obstructos, vel alias ventris partes imas excruciant, mitigandis.

Ad doloris nephritici sedationem, vbi emollitione & vasorum diductione opus est, sic parabitur semicupium.

*Semicupium
ad nephritici
cum dolorē.*

℞. betula, alibea, maluarum, violarum, parietaria, florum meliloti, summitatum anethi an. m. iij. seminis lini ℥. ij. coquantur omnia in aqua pluuiali, vel fontana pro semicupio.

Sunt, qui materialia excipiunt sacco, parti magis dolenti, in ipsa infessione admouendo. Ante ingressum corpus crudis & viscidis humoribus scatens medicamento idoneo, si tempus permiserit, repurgandum, sin minus alius tantum clystere laxanda.

Ad ventris exsiccationem, duritiem, tensionem & colicum dolorem encatasmata

parantur aliquando ex omazorum decoctione, quibusdam lac additur, aliis vinum, nonnullis oleum.

Vbi dolor colicus à flatuum copia ortus, ventrem distendit & excruciat, semicupium parabitur adhuc modum.

℞. polij, calamenti montani, origani, summitatum anethi, florum meliloti, maiorana an. m. iij. seminum anisi, fœniculi, cumini, baccarum lauri an. ℥. j. Includantur omnia duobus sacculis, qui bulliant in aqua sufficiens, & fiat semicupium, in quod æger relupinus, à genibus ad umbilicum demergatur.

Aliud ad colicam flatuosam.

C A P. III.

De vaporario.

EX iisdem paratur vaporarium, quibus semicupium, sed quantitate minore. Sat enim est in lebere pauca quædam concoquere, quorum vapor sursum per cathedræ foramen, cui æger insideat, delatus, vel vterum, vel anum feriat. His enim maxime partibus medetur, cum scilicet referendus est vterus, menses euocandi, vel sistendi, hæmorrhoides aperiendæ, vel constringendæ, dolor sedandus, & intemperies quædam alteranda.

Ad mensium prouocationem, ne vapor disgregetur & in ambientem exhalet aerē, cathedra pertusa, cui mulier insidebit, accurate pannis multis inuoluetur; Sic enim sursum ascendens, ad sinus pudoris officiu facile deferetur, & vasorum ora permeans, sanguinem attenuabit, & ad motum concitabit.

Remedium hoc sequenti formula descriptum, mensibus & hæmorrhoidibus cingendis idoneum.

*℞. fol. alth. arthemisa, calamenti, cala- Vaporarium
mintha, hyssopi, satureia, maiorana, an. m. j. ad mensum
sabina, m. ij. florum melilot. chamamelis & hamor-
ia semini an. m. ℞. fiat decoctio in aqua & hamor-
rhoidum cō-
tatur dicto modo.*

Ad fluorem vtrumque sistendum, accommodatissimum erit sic descriptum.

℞. bur-

Ad suorem *℥. bursa pastoris, centinodia, pilosella, vteri virii- plantaginis, equiseti an. m. j. rosarum m. ij. que sistendū. balaustiorum m. j. si. decoctio in aqua sabro- rum. cuius vaporibus inhiens naturalia.*

Ad hæmorrhoidum dolorem lenien- dum, placandumque, sic parabitur.

Ad dolorem *℥. rapsi barbari m. ij. althea m. j. sem. lini hæmorrhoi- 3. ℞. bulliant in lacte, & podice tepidus vapor dum sedan- excipitur.*

CAP. IV.

De Hypocausto seu sudatorio.

Hypocaustū quid.

HYPOCAVSTVM locus est, ad fornacula cuiusdam instar concinnatus, in quo sudor elicitur sicco calore, ab igne subiecto, per spiracula parua ascendente. Alio nomine vocatur *laconicum*, quod eo præcipue Lacones vtentur, vt balneo Romani. Morbis confert frigidis ac diuturnis: Illius enim calor acer & feruidus, cum externum corporis habitum non modo calefaciat, sed etiam præcordia & partes omnes internas, potenter meatus aperit, humores calefacit, liquat, & per sudores proleat.

Vnde dicatur laconicum. Eius vsus.

Sed quia calor eiusmodi sic extrinsecus occursum & simul intro sese insinuando, humores affatim proleat, vix horæ quarta parte tolerari potest, sine spirituum dissipatione, & iactura virium, quam lipothymia non raro consequuntur. Maxime vero delicatuli in hypocausto animo deficiunt, vt etiam hi, quibus est corpus impurum, & excrementis pluribus onustum.

Qua ingresum hypocausti præcedere debent.

Proinde qui suæ sanitati optime consultū voluerit, ipsas fornaculas adibit nunquam, nisi prius humorum farsina, medicamentis sublata idoneo, & sanguine, si plenitudo fuerit, imminuto. Sic enim vtilius succorū, qui habitum corporis infarciunt, reliquia foras per sudores ablegabuntur.

Non est improbanda rusticorum consuetudo, cum inopia Laconici, artificiosa industria, vt decet, extructi, dolium iustæ magnitudinis, vel ad ignem, vel cacabo

carbonibus ignitis, vel decocto quodam feruente impleto, ac in fundo illius reposito, calefaciunt, illicque sedentes profuse sudant, & facile sine animi deliquiis.

Ex his nonnulli furnum, à quo nuper panis extractus est, ingrediuntur, atque caput extra præfurnium tantum exerunt, & illic sudant ad libitum.

Ad sudorem his promouendum, qui lue venerea laborant, Chirurgi quoddam æstuarium ex viminea textura effinxerunt, instar caueæ cuiusdam, in qua cicurandæ aues incarcerationum vocant que nec improprie, nec infacete *caueas*, in qua quidem aues non nutriunt, sed ab his nutriuntur.

Illic inclusi miselli, cum lateribus aliquot ignitis, & stragulis inuoluti, coguntur, donec sudor copiosissimus ex vniuerso corpore proluciat, præhibito ante guaiaci cremore aut sarfe parille, aut tætius alexiterii, quod simul sudores moueat & virus luis venereæ delet.

CAP. V.

De fomentis seu fotibus.

TANTA fœtus habet comoda, vt nulla pars est corporis, quæ foueri, hoc est, per fotum curari non patiatur. Hunc præferibit Aetius oculis male affectis: Tral- lianus *in iro lib. 6.* auribus, alui profluuiis, imo dolori cui libet sedando quoddam describit conuenientissimum. Nec in febre *Fotuum Celsus cap. 12. lib. 3.* omisit fomenta valimagna v- tilitas.

diora, vt nec omittenda pleuriticis, hepaticis, lienosis, calculosis, arthriticis, & partibus omnibus, quarū nec vlcus continuitatem diuisit, nec vulnus secuit integritatem: cutim enim ad transpirationes raram faciunt, ait Oribasius *c. 29 li. 9.* sanguinem attenuant, eius portionem discutunt, & sic efficiunt, vt affectæ partes mitius dolore premantur.

Ad multas igitur intentiones fit fomentum, vt ad robur ventriculo reconciliandum sic:

R

℥. ab-

Fomentum
roborans
ventricu-
lum.

℞. abſynthii, mentha vtriuſq; comarum
anethi, roſarum an. m. ij. pulegij, maiorana
an. m. j. balauſtiorum, nucum cupreſſi con-
zuſarum an. ʒ. j. bulliant in aqua cum quarta
parte vini ſub finem decoctionis additi,
ſiat fotus cum ſpongiis.

Ad lienis mala Trallianus varios fotus
præſcribit, ex his, quæ vel ipſum roborant
vel humores incidunt, digeruntque, vel e-
ius intemperiem quamlibet immutant;
vt, ad illius robur, obſtructionemque libe-
randam, corpore prius rite purgato, fiet ſic
fomentum.

Fom. ſplene-
ticum.

℞. ceterach, ſcolopendrii, abſynthii Ro-
mani, ſtechados vtriuſq; tamariſci, an. m.
ij. ſtorii genista, laſmini an. m. j. ſiat decoctio
in aqua & vino, modo nulla ſit inflamma-
tionis ſuſpicio; vel, in aqua ſola, & ſingulis
decocti libris olei capparum ʒ. ij. adſician-
tur, pro fotu partis cum ſpongiis, vel ſacculis,
dictis ſimplicibus impletis.

Ad pleuritidem fotus ſic deſcriptus vti-
liter admouebitur.

Aliud ad
pleuritidē.

℞. althea, violarum, malua an. m. ij. flo-
rum meliloti & chamam. comar. anethi an.
m. j. ſem. lini ʒ. j. ſi decoctio in aqua vel lacte,
pro fotu lateris dolentis, cum lana aut
ſpongiis.

A fotu liniatur pars oleo quodam pare-
gorico, vt liliorum, amygdalino, violarum,
aut butyro recenti.

Fotus calculoſis ſæpe imperantur, re-
gioni renum adhibendi, vt:

Aliud pro
calculoſis.

℞. naſturtii aquatici parietaria, betula,
violarum an. m. ij. ſænuſgraci ʒ. ij. ſiat deco-
ctio in hydrateo, pro fotu regionis renum.

CAP. VI

De epithematis.

Differentia
inter fotum
& epithe-
ma.

INTER fotum & epithema nihil discri-
minis quidam conſtituunt; Fernelius
contra, medicamēta diuerſa eſſe tum for-
mula, tum viribus recte putat. Fotum
ſiquidem eſt multiplex qualitas, & paran-
dimodus, ſereque paribus ſingulis poſ-

sunt admoueri. Epithemata vero duabus
potiſſimum qualitatibus eximia ſunt, al-
terante, qua intemperiem quandã emen-
dant; & roborante, ſæpe que alexiteria, qua
viſcus nobile tumentur, & virus aliquod op-
pugnant, atque iecoris fere cordiſque re-
gioni tantum admouentur.

Parantur ſæpius ex aquis ſtillatitiis, ear- *Epithema-
tū materia.*
diacis & alterantibus, aut liquidiffimis de-
coctis, quibus pulueres viribus ſingulares
permifcentur. Proportio pulueris eſt ſeru-
puli vnius, aut dragmæ dimidia tantum
ad vncias ſingulas ſtillatitiarum aquarum,
quibus parum aceti ſolet commiſceri.

Diluitur interdum puluerum loco, non
nihil ex confectione quadã alexipharna-
ca, tempore peſtilenti, vel cū ægrotus ipſe
maligno quodã morbo, qui cor & facultat-
um robur impedit, iam correptus eſt: tunc
enim ſecurum eſt parum Theriaca, aut mi-
thridatii epithematis commiſcere.

Ad iecur ex febre exaſtuans, refrige-
randum & roborandum ſic fiet epithema.

℞. aquarum cichorii, endiuia, nenupha- *Epithema*
rii & plantaginis an. ʒ. ij. aceti roſati ʒ. j. hepar refri-
pulueris triaſantaliz. j. b. pulueris diarrhod. *gerans.*
abbat. ʒ. j. trochiſci de caphura ʒ. b. ſiat epithe-
ma, quo tepido inſuccentur panni la-
nei, vel linei, & ſubinde admoneantur re-
gioni hepatis.

Ad munendum cor, & tuendum vitalis
facultatis robur, epithemata ſic parata o-
ptima ſunt.

℞. aquarum bugloſſi, ſcabioſa, cardui, o- *Aliud con-*
xalydis & roſarum an. ʒ. ij. aqua theriacalis *fortans cor.*
ʒ. ij. ſpecierum diamargar. frigidi, triaſan-
tali an. ʒ. j. b. pulueris radicum tormentiſilla,
gentiana, diſtanni & gyani tinctorii an. ʒ.
b. miſce, & ſiat epithema, quo linteum in-
ſuccatum regioni cordis applicetur.

Veteres pannum coccyneum laudant,
quicum in baphia arſenico multo inficia-
tur, à recentioribus improbat. Probo-
tamen ego in morbis venenatis, in
quibus ipſa venena ſæpe ſunt
ſalutaria.

CAP.

CAP. VII.

De lotionē.

NON hic per lotionem intelligimus balneum aquæ frigida, quemadmodum Oribasius c. 7. lib. 1. & Paulus c. 51. lib. 1. sed particularis alicuius membri ex decocto medicato abluionem, ad sordes auferendas, intemperiem corrigendam, humorem digerendum, partem roborandum, & somnum conciliandum. Ad pediculos quoque capitis enecandos lauari capillitium prodest, vt decocto ad hunc modum parato.

Lotio ad
phthiria-
sim.

℞. staphysagria ꝑ. ij. absynthii, tanacetii, betonica, centaurii minoris an. m. ij. bulliant in sufficienti quantitate aqua ad tertias. Coletur decoctio, qua caput abluatur cum spongiis vellinteis.

Vetulis, quæ moleste ferunt canos habere capillos, quod à maritis despiciantur, hæc denigrans capillos imperabitur lotio.

Lotio deni-
grans capi-
las.

℞. corticum quercus & alni an. ꝑ. ij. gal-
larum ꝑ. ij. corticis nucum viridium lb. s.
foliorū mali granati & myrti an. m. ij. fiat
decoctio, cui adde aluminis ꝑ. ij. vitrioli ꝑ. ij.
Decocto colato abluatur capillitium, nec
detergeatur linteis, sed in sole non ferui-
do, aut aere calidiusculo exsicceatur.

Quæcunque tamen præ deliciis seipias ornant, inquit Galenus cap. 2. lib. 1. de compo-
s. med. local. harum nulli tale quippiam à
me petenti exhibui. Sic enim multæ sese
fucant, vt fallant.

Olim autem frequentius, quam nunc, caput lauabatur, nec sine ratione, vulgare pro-
uerbium auditur, nunquam caput lau-
mandum, raro pedes, saepe manus.

Ad somnum conciliandum lauantur a-
liquando pedes, decocto simplicium, quæ
calorem mitigant, & sensus sopiunt, ad
hunc modum parato.

Lotio pedum
concilians
somnia.

℞. lactucarum m. ij. betonica. florum
nympharis an. m. ij. florum papaueris
m. j. fiat decoctio in aqua pro
lotione pedum.

CAP. VIII.

De embroche & aspersione.

PER embrochationem oleum, vel alius liquor, vt decoctum affectioni curandæ accommodatum, instar pluuia, super partem aliquam delabitur, sicque dicitur à Græca dictione βεβη, id est, pluo, seu irri-
go, vnde embrochatio, quasi à pluuia descē-
dente irrigatio. Hoc medicamentum in v-
sum venit, ait Aetius cap. 172. ser. 3. tot. 1.
vbi ob aliquam circumstantiam balneum
adhiberi prohibetur. Et in vigiliis, & in fe-
bribus, & in delirantibus valde conuenit,
velut est decoctum papaueris & chamame-
li. Archigenes præceptorem suum Aga-
thinum ex vigiliis delirantem, confestim
à delirio & vigiliis liberauit, capite eius
multo oleo calido irrigato.

Eiusmodi irrigationes à fotu tantum
dissentire videntur, quod illæ supra par-
tem exalto delabantur, hic vero admoue-
atur cum spongiis, aut pannis, & aliquando
sacculus.

Tam vero irrigamus, inquit Oribasius Irrigatio,
c. 13. lib. 9. vbi inflammatio resoluenda, aut
abscessus suppurandus. Aspersione vero vri-
mur ad faciem, atque in febribus ardenti-
bus; à stiuo tempore, aqua frigida; hyberno,
ea ipsa calidiore. Verum in simplicioribus
febribus, & in stomachi subuersione etiam
poscam aspergimus. Vt in adhuc asper-
sionibus in oculis fluxione infestatis, ocymi
decoctum velur efficacissimum adhiben-
tes, sed subiicienda mento spongia sicca,
ne defluat aqua ad pectus.

Componitur autem embroche, seu irri-
gatio ex simplicibus, vino, aqua, lixiuio, ad lethar-
aut oleo coctis, vt ad lethargū, hoc modo: gum.

℞. cyperi, calami aromatici, iridis, ligni
lauri an. ꝑ. ij. salua, rorismarini, pulegii,
sampsuci, calamenti, stochados vtriusque
an. m. s. schwanthi, seminis coriandri, eu-
mimi an. ꝑ. ij. fiat decoctio in libris tribus a-
qua ad tertia partis consumptionem. Colatu-
ra adde aqua vitæ ꝑ. ij. fiat embroche capitis.
Ad somnū vero conciliandū, ex simplici-
bus con-

R. 2

bus con-

bus contrariam facultatem habentibus parabitur irrigatio ad hunc modum:

Irrigatio forum pro uocans.

℞. lactucarum m. ij. florum nymphaea, rosarum albarum an. m. j. florum papaueris, betonica an. m. ℞. fiat decoctio, cuius colatura pro embroche capitis esto.

Ad irrigationem referri potest aquarum medicatarum, ut Borbonensium stillicidium, seu gutturnium, de quibus agere, nostri non est nunc instituti.

C A P. IX.

De linimento seu litu.

LINIMENTVM media est consistentia inter unguentum & oleum: Illo liquidius est, hoc vero crassius; nam ad sui spissitudinē parum ceræ aut pinguedinis admittit, ne tā facile dissuat, nisi sole aut igne parum ante incaluerit. Basis illius oleum est, cui nonnunquā additur aliquid ex resinosis & pinguis præter ceram, ita tamen, ut consistentiam semper retineat molliusculam. Est enim litus seu linimentum nil aliud, quam unguentū valde molle, ad cuius confectioem oleum quoduis assumi potest, modo viribus polleat proposito scopo accommodatis. Omnis autem fere litus, cum pægoricus sit, & doloris sedatiuus, ex oleo, ut plurimum simplici, vel amygdalino, violato, aut simili, quod nullo excessū temperiem quandam immutet, conficitur; ut ad lateris dolorem in pleuritide sedandum hoc modo:

Linimentū, quid.

Litus ad pleuritidem.

℞. olei amygdalarum dulcium ℥. ij. ℞. bupryri recentis insulsi ℥. j. cera parum, fiat litus.

Ad dolorem ex intemperie ab humore frigido natum, oleum quoddam assumendum est, quod pari gradu calefaciat, quo & humor ipse à temperie discessit. Idem est iudicium de temperie contraria, ad medicamentum viribus cōtrarium. Litus enim ad dolorem ex humore calido natum, ex oleis refrigerantibus parandus est, ut,

Litus ad dolorem ex humore calido.

℞. olei nenupharini ℥. ij. ℞. olei rosati ℥. ℞. cera ℥. ij. liquecant omnia simul, & fiat linimentum. Vel sic:

℞. olei violati ℥. ij. mucaginis seminū al-

thea, vel lini, ℥. j. cera parum, fiat litus, affecta parti admouendus. (plicabitur.

In temperie frigida sic paratus litus applicabitur. *℞. olei chamameli & anethi an. ℥. j. ℞. a-xungia anatis ℥. j. cera ℥. ij. liquecant omnia simul, & fiat litus.* *Alius ad intemperie frigidam.*

C A P. X.

De mucaginibus.

QVONIAM de mucagine sæpe fit mentio, quæ vel sola admouetur, vel aliis remediis admiscetur, de ea quoque paucis, ut agamus, nunc nostrū suadet institutum.

In primis autem efficax est ad molliendum, humectandum, & dolorem leniendum, ut quæ ex glutinosis radicibus & feminibus extrahitur: nonnunquam & ad digerendum, & atrahendū, ut quæ ex gummis multis educitur. Semina fere sunt lini, fenugraci, malua, citioniorum, psyllij & althea, cuius & radices aqua tepida macerata, multa mucilage luxuriant. Multum quoque eructant ficus, gummi Arabicum, tragacanthum, & ihyōtola, si per noctem, in aqua, vel alio liquore infundantur, & postridie recalcata, exceptaque tela noua, aur sacculo fortiter exprimantur. Sic extrahitur mucago bdellij, sagapeni, ammoniaci, galbani ad confectioem emplastri de mucilagibus accessura.

Mucaginū usus.

Singulis autē aquæ velli liquoris alterius vncijs, singula radicum, vel seminū vnciæ solēt imponi. Si tamē crassior mucago expectatur, augenda seminū aut radicū quantitas; si liquidior, minuēda, & dragma tantum seminis vnciæ liquoris infundatur.

Ad inflammationes quasuis proderit mucaginem adhibere sic paratam.

℞. radicis althea ℥. ℞. seminis psyllij ℥. ij. infunde super cineres calidos, per diem integram aut dimidiam in aquarum nymphaea & solani ℥. iij. dein eliciatur mucago, dolenti parti admouenda. *Mucago ad inflammationem.*

O: ulorum dolori à causa calida mitigando, conueniet, & quæ sic elicitur. *Alia ad dolorem oculorum.*

℞. seminis citioniorū ℥. iij. infunde per noctem ex caui in aquarū nenupharis, solani & euphrasia sa calida. an. ℥. j.

an. ʒj. ʒ. mane fiat extractio mucaginis, affetæ parti admoüenda.

C A P. XI.

De collyriis.

MEDICAMENTVM optimum non tantum affectui, sed affectæ parti accommodatum est. Non enim quoduis auribus, ori, naribus, vtero præscribitur, sed quod accommodare singulis exhiberi potest. Oculis peculiaria quædam decernuntur, collyria dicta, quæ qualitatibus eximiis prædita, illorum vitiiis eximie succurrunt. Cuiusmodi sunt, quæ Galenus libro de oculis, & libris 4. & 5. composuit. medicament. loc. literis mandauit, vt eum Paulus & Actius multis in locis.

Collyriorum differentia. Collyria sicca.

Sunt autem collyriorum duo genera; alia sicca, ab Arabibus *Stef*, à Græcis *Ξεξηγητα* à Latinis collyria sicca dicta; alia *Υγρομαγνα*, quæ humida sunt, & à recentioribus absolute collyria nominantur, seu quod ex forma liquida melius adhibeantur: vix enim oculi remedium aliquod durum crassum ve perferunt, seu quod ex collyriis siccis fiant, ad corem læuigatis, & in aqua, aut alio succo idoneo solutis. Ex humidis quædam habent consistentiam mellis, aut vnguenti molliusculi, vt *tuthia* multa vstione & lotione præparata, & cum succo *feniculi*, aut alio idoneo liquore ad vnguenti formam redacta: alia plane liquida sunt & fluxilia, vt quæ ex aquis *euphrasie*, *rosarum*, aut *plantaginis* cum exigua portione *trochiscorum alborum Rhafis* parantur.

Tuthia præparatio.

Hæc in vitreis lagenis reponi solent, vt solidiora in vasis æreis.

Collyriorum materia.

Et vnumquodque oculorum affectiones collyriis sanantur, sic eorum est materia multiplex, quæ desumitur, vt tota reliquorum medicamentorum familia ex mineralibus, animalibus, & plantis, ex quib. vel pulueres fiunt, vel aquæ destillantur, vel succi extrahuntur, vel excrementa sumuntur.

Cum visus acuendus est, paratur colly-

rium oxydoricum, ex his, quæ oculorū caligini medentur, vt sunt *fella animalium*, *aqua chelidonii* & *euphrasie*, vel aqua communitatis, vulgo dicta, quæ sic parata, optima est.

℞ *euphrasia* m. iij. *chelidonii*, *feniculi*, *verbena*, *sileris montani* an. m. ij. *ruta*, *melisse* an. m. j. *caryophyllorum*, *macis*, *piperis* longi an. ʒ. ʒ. macerentur per noctam in aquis partibus aqua rosarum albarum & vini albi, tum fiat distillatio lento igne. Aqua seruetur pro collyriis.

Ad palpebrarum scabiem pruriginosam, commendatur collyrium Brunii sic descriptum.

℞ *vini albi*, aqua rosarum an. ʒj. ʒ. *aloes hepatica* subtiliter puluerata ʒj. fiat collyriū. Roborantia & refrigerantia collyria ad hunc rite parantur modum.

℞ *aquarum plantaginis* & *rosarum rubrarum* an. ʒ. ij. *albuminis ouorum* ʒ. ʒ. miscerantur, agitenturq. simul, & fiat collyrium. Oculorum dolori sedando vtiliter adhibetur collyrium sic descriptum.

℞ *aquarum portulacæ* & *plantaginis* an. ʒj. ʒ. *mucaginis seminis citoniorum* in aqua solani extractæ ʒj. fiat collyrium.

Ad desiccationem, roborationem, & refrigerationem, collyrium sic paratum, efficacissimum est.

℞ *aquarum pilosellæ*, *rosarum* & *euphrasie* an. ʒj. *trochiscorum al.* *Rhafis* ʒj. *tuthia* præparata ʒ. ʒ. fiat collyrium.

Collyrium Eleisir, vulgo dictum, roborat oculum, & vneæ prolapsum impedit. Sic vero conficitur.

℞ *antimonii*, *hamatites* an. ʒx. *acacia* ʒ. ʒ. *aloes* ʒj. terantur subtilissime, & cum aqua corrigiolæ, fiant trochisci: Ex quibus vsus tempore dissoluatur vnus in aqua rosarū.

Aliud cognominatur de plumbo, quod vim habet sarcoticam & consolidatiuam, ad huncque modum conficitur.

℞ *plumbi vsti*, *antimonii*, *tuthia lota*, *aeris vsti*, *gummi Arabici*, *tragacanthi* an. ʒj. *opii* ʒ. ʒ. fiat omnium puluis. & cum aqua rosar. fiant trochisci, quorum singuli vsus tē-

Aqua communitatis ad acuendū visum.

Collyrium ad scabiem palpebrarū.

Collyr. roborans & refrigerans.

Aliud ad dolorem oculorum.

Exsiccans, robor. & refrigerans.

Collyrium Eleisir.

Collyrium de plumbo.

Collyrium
Lanfranci.

Pore diluantur in liquore quodam idoneo.

Ad vlcera venerea commendatur collyriū Lanfranci, apud quem tamē inuenisse, mihi illius opera excurrenti nondū cōtigit. Eius descriptio à recentiorib. datur sic.

℞. vini albi lb. j. aquarum plantaginis & rosarum an. q. s. auripigmenti ꝑ ij. viridis aris ꝑ j. aloes, myrrha an. ꝑ ij. terantur subtilissima, & fiat collyrium.

C A P. XII.

De lacte virginali.

LAc virginalē ex his est, quæ iuniorum adinuenit sedulitas, qui non paruam apud vulgus gloriam captant, cum ex duobus succis vnicoloribus & aqueis simul mixtis, lacteam quandam substantiam, albā, viscidam & lentam instar lactis oculis subiiciunt. Sic enim multi ingenii sui specimē exhibentes, quasi miracula facere crediti sunt & soli naturæ secreta rimari. Dicitur autem lac virginalē, partim à colore, quem habet lactis, partim à consistentiā & viribus, quibus pollet maximis, ad vitia cutis delenda, quæ virgineum faciei colorem immutant. Est vero multiplex huiusce topici medicamenti parandi modus, sed vsitatio hac formula describitur:

Lac virginalē qui fiat.

℞ lithargyri subtiliter puluerati ꝑ iij. acetii vini albi optimi lb. s. misceantur, agitentur, & si tres horas relinquuntur: dein panno villosō ita filtrantur, ut liquor infusus in excipulum subiectum guttatim stilleat. Tū aqua sic filtrata alia aqua vel pluuiialis, vel fontana, cui parum salis fuerit solutum, cōmiscetur: Ex vtriusque enim concursu lac prodibit virginalē.

Est & hæc vsitata parandi methodus.

℞. acetii albi optimi lb. s. lithargyri, auritenuissime triti ꝑ j. bulliant simul ad consumptionem tertie partis. Colatura adde parum olei tartari, & fac lac virginalē.

Aliud sic adhuc fit:

℞. cerusa ꝑ s. lithargyri ꝑ j. trochiscorū de camphora ꝑ s. acetii fortissimi lb. s. macerentur tres aut quatuor horas, agitentur, filtrantur. Liquore extracto admisceatur aqua florum fabarum, vel plantaginis, aut rosarū,

cui salu parum fuerit dissolutum, & fiat lac virginalē.

Valet plurimum faciei rubori, herpetibus & aspredinibus cutis. Eius virtus.

C A P. XIII.

De aqua aluminosa.

RERVM affuitas aliam aquam exhibet, ad multa eximie virtutis, quæ ab alumine, quod habet pro basi, aluminosa nūcupatur. Eius confectionem cum multo succi ingredientur, quos recentes habere melius sit, quam asseruatos, vix ante & post ætatem paratur, sed fere circa finem Augusti, aut initium Septembris. Tunc enim agreste succus copiosus est, & acidissimus, quia immaturus, propterea quæ huic parandæ magis idoneus.

Extrinsecus vtiliter adhibetur ad inflammationes, herpetas, & alias plerasque cutis infectiones cohibendas, detergendasque. Admota quoque super lingua per febres acutas nigricante, illius non modo scabritiem delet, sed calorem temperat, & ad colorem naturalem reducit.

Eius descriptionem vsitatioem & magis probatam hic exhibeo, cui peritus Medicus alia facile poterit adiungere, si cuiusdam affectionis particularis natura ac cōditio ita suaferit. Formula autem parandi talis est:

℞. succorum plantaginis, portulacæ, agrestis, aluminis rupei an. lb. j. albuminum ouorū n. xij. agitentur omnia simul baculo aut rudicula, & postea distillentur in alembico.

Sunt, qui præstantiorē reddunt ad pityriasis & alias affectiones cutis, succos solani & limonum commiscentes, vocantq; aquam aluminosam magistralē.

C A P. XIV.

De frontali.

FRONTALE vltimum Græcæ dictum, medicamentū est, quod fronti impostū, capitis dolore laborantes iuuat. Datur quoque sæpe ad illius ardorem extinguendum, & conciliandum somnum, cū per febres perpetuæ vigiliæ vires deiciūt, sanguinem

Aqua aluminosa facta.

Aqua aluminosa magistralis.

nem corrumpunt, & mentem exagitant. Tunc n. salutare est, topico refrigerante & hypnotico, super osse coronali admoto, dolorem lenire, feruorem minuere, sanguinem temperare, & fumos sursum repentes cohibere. Ad oculos quoque lip-pientes aut fluxione obsessos, ex Nicolao Myrepto, vtile est, frontalia adhibere, vt decet, confecta. Sed cauendū, ne cerebro pituitoso humectātia, refrigerantiaq; frō-talia adhibeantur, præsertim hyeme, ac se-nibus, cū ne quidem ipsis, ætate conueniant, nec aliis quibuslibet frigidis naturis. Iuuenibus vero & biliosis, & calido morbo, qui molestissimū capitis dolorē inuexit, l-c-cessitis, tempore quouis admota profunt.

At vero puellis, quorum ossa cranii ad-huc hiant, nec verticem obseruant firmi-ter, minime tutus est frontaliū vsus; atque horum præsertim reformidandus, quæ vel acetum recipiunt cerebro inimicum, aut qualitatem habent narcoticam, aut valde refrigeratoriam, aut calfacto-riam, aut alio excessu eximiam.

Profunt, quæ primis gradibus quatuor qualitatum intemperiem quandam im-mutant, vapores compescunt, sensus beni-gne sopiunt, & cerebrum roborant.

Omnia autem frontalia sunt plus, mi-nusve humida, vel prorsus sicca; humida, polyphormia sunt, & variam inter se con-sistentiam habent: vel enim forma vnguē-ti parantur, vel litus, vel opiata, vel cerato malagmatis, vt cum herbis intritis oleagi-na quædam superadduntur, & ex mixtura conficitur frontale.

Sicca quoq; non vniformia sunt, sed ex foliis & florib; plantarū integris, vel pulue-ratis, & duplici sindone intersutis parātur.

Familia- re est etiam mulierculus, quod fit hoc modo.

℞. foliorum lactuca & betonicae minutim incijsorum, rosarum, an. m. j. maceant in o-xyrrhodino, & fiat frontale.

Capiti feruori mitigando, & somnum conciliando valebit, quod sequitur.

℞. conserua nenupharum ʒ. iij. conserua

rosarum ʒ. ii. florum papauer. alb. p. ij. pisten- tur simul in mortario cum pauco unguento concilians. populeone fiat frontale.

CAP. XV.

De cataplasmatibus & pluribus.

CATAPLASMA Græcis & Latinis dicitur, *Cataplasma medicamentum quoddam molle, quod quid. dolori sedando, repellendo, molliendo, laxan- do, calefaciendo pus mouendo, vacuando, & digerendo extrinsecus tantum applicatur.*

Eius vsus.

Consistentiam habet pultis, à qua sepe no- men assumit; sed proprie loquendo, puls a- limentum dicitur, cataplasma medicamē- tum topicum, quod non modo ex melle, cui incocta essent, vel mixta medicamen- ta scopo accommodata, paratur, vt olim ab antiquis solebat, sed ex radicibus, her- bis, farinis, oleo & butyro: atq; nunc sæpe à clinicis mulierib; ex lacte, mica panis, oleo, & vitellis ouorum vtiliter fit, ad mitigan- dum, leniendum, & concoquendum. Sic vero paratum cataplasma, pul-tem qui vo- carit, vt pul-tem ex farina hordei, mucagine seminis lini & vitellis ouorum, cum Ferne- lio cataplasma, nusquā aberrabit. Vtriusq; n. eadem est consistentia, inter vnguentū scilicet & emplastrum media, & quæ ex materia amborum mixta; vtriusq; eadem ratio conficiendi & vtendi.

Fernelius existimat, veterib; cataplasma & malagma idem esse. Galenus tamē in *initio lib. 7. de comp. med. gener.* medicamēta solū, quæ partes præter naturā induratas emol- liunt, iuxta antiquorū sententiā nominat: ita vt medicamentum malaëticū, seu mol- litium, & malagma non discrepare, nec rem diuersam constituere credibile sit.

Fiunt ergo cataplasmata ex radicib; fo- liis, cauliculis ad putrilagine m coctis, fa- rinis, pinguedinibus, & oleis. Stirpes sicca, si expetantur, in puluerem reducuntur tenuissimum; si virides coquantur, dum con- tabescant, pmsuntur, cribro traiciuntur; traiectis adduntur mucagines, pinguis, aut oleagina, & aliquando farina, atque denuo coquantur, dum pultis crassitiem acquirant.

Materia.

Ad

Quibus frō-
sali bene
vel male cō-
ueniant.

Frontalium
forma varia

Frontale fer-
uorem
mitigans;

Ad doloris sedationem, & duritiem olitionem hoc cataplasma laudatur.

Cataplasma anodynum, & malacticum.

℞ radicum liliorū & althea an. ℥ij. maluarum, parietaria, violarū an. m. ij. coquatur omnia ad putrilaginem, pistentur, cribro transmittantur: Cribratura adde farina lini ℥ij. olei lilior. ℥ij. fiat cataplasma.

Valde quoq; emollit, & dolorem quemuis mitigat, quod paratur ex seminis lini farina in hydrelso, ad iustā consistentiā cocta.

Flatus dissipans.

Ad serolos humores eliciēdos, poros cutis aperiēdos, & flatuum dissipationem, valet cataplasma hoc modo confectum.

℞ radice bryonia lbj. radie. ebul. & cyclaminis an. ℥ij. mercurialis m. ij. coquatur ad putrilaginem in aqua cum quarta parte vini albi, terantur, & cribro cernatur. Crebris adde pulueris baccarum lauri ℥ss. puluer. sem. fani culi, cumini & florum chamameli an. ℥ij. farina lupinorum & fenugraci an. ℥j. olei Irini q. s. fiat cataplasma.

Syncomistū.

Cataplasma ex pane cibario syncomistum vocant, ad omnia, si Oribasio credimus vtile est: Omnibus enim propemodum, inquit, inflammationibus conuenit, cum aqua & oleo rosaceo paratum. Ad multa quoque vtile est, quod ex fermento & oleo conficitur. Duritiem enim maturat, contusiones sanat, humores delitescētes ad cutim attrahit, digerit, resoluit.

Formula cataplasmatum variā apud authores sparsim leguntur, quas hic recensere, vt operosum, sic non satis vtile, cum pauciorum exempla sufficiant.

C A P. XVI.

De catapasmatis, empasmatis, & diaspasmatis.

Cataplasma quid.

CATAPASMATA proprie dicuntur pulueres odorati, ex pluribus compositi, qui ad fragrantiam & suauitatem, vestibus insperguntur. Pulueres quoq; sic dici possunt, qui partibus corporis, vt stomacho, post litum, ad illius robur adhibentur; quē admodum & qui ex pluribus aromatis ad condimenta parantur, nec non ad vsus alios, veluti sunt pulueres larcotici ad carnē

vlceribus generandum. Cathetici, ad hyperlarcosim absumendam, epulotici ad cicatriceū inducendam. Paul. cap. 13. lib. 7. Sed quia eiusmodi pulueres iam supra attigimus, de his ne verbum quidem effluxisset, nisi cataplasmatibus & catapasmatis paronomasia eonos rede gisset.

Similis vocum affinitas de empasmatis & diaspasmatis aliquid enuntiare, & differentiam, quā inter vtrumque & cataplasma datur, aperire, nobis occasionem obtulit: Empasmata sunt, inquit Oribasius, Empasma

cap. 31. lib. 10. quae vt immoderati sudores, aut quid. alia per halitum digestio cohibeatur, aut cutis extremitas searificetur, aut pruritu tenetur, adhibentur. Diaspasmata, quae ad suauem odorem cuti aut toti corpori conciliandum, forma quacunque ac pulueris, aut vnguenti, aut litus accommodata sunt. Cataplasmata sunt; quae ad modum superiore capite descriptum, & ad vsus dictos conficiuntur. Diaspasma quid.

Empasmata autem inseruiunt, vel profusioni sudorum sistendae, qui immoderate fluunt, nec critici sunt, & vires exoluunt naturae, vel hydropticis, ischiadicis, & orthopnoicis. Quae sudorum eruptionem compescunt, parantur ex gypso, myrtho sicca laeuigata, malicorio, rhoe Syriaco, sorbis siccis, tritis, galla, acacia, & similibus astringentibus. Quae hydropticos, ischiade laborantes, & recta solum ceruice spirantes iuuant, fiunt ex arena fece vini vsta, nitro, sale, sulphure, sinapi, nasturtio, pipere, pyrethro, & similibus acris, ex quibus dropaces & sinapismi, quorum eadem est cum empasmatis agendi ratio, parantur.

C A P. XVII.

De sinapismis, seu phanigmis.

SINAPISMVS species cataplasmatibus quaedam esse dicitur: vtriusq; enim consistentia similis est, sed vires multum diuersae, quod in sinapismo fere sint vniuersi, & perpetuo calefacientes: In cataplasmate multiplicis qualitatatis, quae efficit, vt ad calefaciendum, refrigerandum, emol-

C A P. XVIII.

De dropace & picatione.

emolliendum, laxandum, & alios affectus *supra* dictos præscribatur. In acutis autem morbis raro, imo nunquã adhibetur sinapisinus, nec in tabidis & colliquatis, inquit Oribasius *c. 13. lib. 10.* sed in lethargicis, in carochæ, in perfrictione, quæ egre calefiat, atque in stupidis & segnioribus naturis, vt sensus partis hebes excitetur, facultas affulgeat, calor excitetur, humor discutitur.

Sinapismi conficiendi modus.

Conficiendi sinapismi modus ex Oribasio & Aetio *c. 181. retr. 1. serm. 3.* est huiusmodi: *Caricis in aqua tepida pridie macerare oportet; postridie vehementer expressas contundere, ac in acerrimum sinapi per se terere, caricarum cremorem inter terendum paulatim assundendo, quo facilius teri possit, non tamen fiat aquosum. Tum in massas leues redigito, alteram ex caricis, ex sinapi alteram. Et cum vehementem sinapismum volueris, duas sinapi partes vni caricarum addito: si mediocrem, vtriusq; partes a quas; si imbecillam, tertiam tantum sinapi partem duabus caricarum.*

Si ex aceto paratur sinapisinus, inefficior est ac imbecillior, quia sinapi virtutem discit acetum.

Linteo autem excipi debet sinapisinus, vt parti adhibeatur, quam sæpe intueri oportet, vtrum ex illius admotione latis ruboris cõtraxerit; alii enim citius, alii serius eius sensum percipiunt. Propterea certum temporis spatium, quo in parte manere debet, definiri non potest. Quod si longo temporis spatio sinapisinus cuiuspiam parti admotus non agat, nec cutis colorem immutet, spongiis aqua calida imbutis fouenda est, vt facilius intro facultas illius queat subire. Vt enim sinapisinus ad cutim excreta possit euocare, hanc si non vlcerare, saltem rubrificare debet; vnde & phœnigmus, hoc est, rubrificans medicamentum solet appellari.

Phœnigmus.

Post sufficientem sinapismi vsum, in balneum ducendus est æger, à quo pars rosacea illinenda.

DROPAX topicum quoddam medicamentum est, interdum emplastrum molle, interdum, vt malagma molle, prout postulat vsus. Est vero dropax alius simplex, qui tantum pice & oleo modico paratur, vocaturq; *πίκνωσις*, id est, pectio; alius compositus, qui scilicet præter oleum & picem multa calefacientia recipit, vt piper pyrethrum, bitumen, sulphur viuum, salem, cinerem sarmentorum.

Dropax quid.

Differentia.

Conuenit autem maxime diuturnis morbis, inquit Aetius *c. 180. retr. 1. serm. 1.* & omnino ante & post sinapismum adhibetur: *Ante*, vt corpus ad sinapismum præparet: *Post*, vt reliquæ affectionis excindantur. Simplex sic & fit, & adhibetur.

Quibus modis conueniat.

Pix arida cum modico oleo liquatur, deinde calida adhuc cuti illinitur, & præarsis locis agglutinatur, & priusquam perfectè frigeat, auellitur. Ea rursus ad ignem calfacta agglutinatur, & similiter priusquam frigeat, auellitur: atque hoc sæpe repetitur.

Pectio quomodo fiat.

Vtilis est assidue vomentibus, cœliaciis affectionis, cruditatibus, & partibus alibus affectibus conueniat.

Pectio quibus affectibus conueniat.

Compositior dropax fit ex calefacientibus enumeratis, cum videlicet partem quãdam perfrigeratam ad pristini caloris bonitatem reducere oportet, & cum exsiccati est opus, inquit Oribasius *c. 30. lib. 1.* additur *sal, sulphur viuum, cinis sarmentorum*: Si aperire, *euphorbium & lymnestis*, quæ alio nomine *adarcæ* vocatur. Singula autem hæc trita piciliquefactæ insperguntur.

Dropax magis compositus.

Oportet autem dropacem calidum adhibere, crassitudinem habentem pro ratione virium ægri, pilis ante, vt dictum est, abrasis, in locis, quibus adhibetur.

Porro dropax confertim auulsus, spiritum remissum firmat, ad superficiem reuocat, & propriorum operum commonefacit, *Asr. loco dicto.*

Dropacis effectus.

Nonnunquam & adhibetur psyllothri vice, ad euellendos pilos capitis achoribus obsessi

S

obsessi

obsessi. Malignum enim, scetidum ac contagiosum istud capitis vlcus, quod mulierculæ *rineam*, Arabes *asaphasi*, vocant, non nisi euulsis, aut sapius abrasis capillis perfecte sanari potest.

C A P. XIX.

De psyllothris.

Psyllothrum quid.

PSYLLOTHRUM ad cosmetica medicamenta, quæ scilicet corporis cultui & ornatiui inseruiunt, refertur, nec vnguenti aut emplastri, aut alicuius specialis formæ genus est, sed depilatorum medicamen, quod forma qualibet adhibitum, hispidam partem, pilos ac lanuginem perdendo, glabram reddat. Omne autem psyllothrum proprie sumptum, cum erodentem & vstoriâ habeat facultatem, non modo pilos attenuat, sed auellis, & ad tempus partem omnino denudat. Propterea non nisi magna cautione ac prudentia adhibendum est. Si enim cuti diutius immoretur, præsertim quod vstoriæ est, cutem vlcerat, pustulas excitat, & instar pyrotici adurit, vel vtescharoticum erodit. [*cap. 7. lib. 4. de loc. affect.*] Ex his, quæ partes glabras tuto faciunt, vtile est, inquit Oribasius *cap. 13. lib. 10. lixiuium stillatitium*, itemque *arsenicum, sandaracha, & calx viua*. Aliquid autem eorum, quæ vehementer exulcerant, alicui imbecilliori miscendum est, cuiusmodi est psyllothrum sic à Paulo Ægineta descriptum, *cap. 52. lib. 3.*

Psyllothrum Pauli.

℞. asellorum domesticorum ʒij. sandaracha ʒ. s. calcis viua ʒ. i. aceti veteris. lixiuij siculnei an. ℞. s. eoquito in olla ad consistentiâ linimenti.

Aselli domestic.

Notandum vero, domesticos asellos animalcula esse, quæ sub vasis aquariis stabulantur, & in globulos se conuoluunt, à Græcis *βοι*, à Latinis vulgo *millepeda*, à Gallis *Cloportes* nominantur.

Vt pili cadant, nec denuo renascantur, Rondelietius hoc imperat psyllothrum.

Psyllothrum Rondelietij.

℞. auripigmenti, osorum formicarum, gummi Arabici an. ʒ. s. gūmi bedera ʒij. cū sanguine vespertilionis, vel succo hyosciamis,

fiat linimentum ex arie; cuius portio adhibeatur loco nudato, abrasis prius capillis.

Ob insignem, quam habet, vim ad perdendos pilos *vitis alba*, seu *bryonia*, ab Oribasio & Aetio psyllothrum nominatur.

Efficacissimum est, & quod ad hunc modum paratur.

℞. calcis viua ʒij. auripigmenti ʒ. s. lixiuij fortis q. s. coquatur, donec immissa pluma depiletur, & fiat linimentum, quo partes pilosæ inungantur, & per hora quadrans è sinatur, dein tergeatur, tū locus aqua calida lauet.

Rusma Turcarum.

In Turcarum dominio minerale quoddam *Rusma* illis dictum inuenitur, quod agendi præstantia omnibus psyllothris iure debet anteponi; licet enim admodum sit temperatum, nec partem, cui adhibetur, vrat, pilos tamen celeriter & sine dolore perdit, & loca lauia glabraque reddat, nullo remanente pilorum vestigio. Vt ad votū applicetur, debet in tenuissimum pollinè læuigari, & cum portione media calcis viuæ in aqua dilui. Hanc mixturam Turcicæ mulieres paulo ante balnei, aut hypocausti ingressum, partibus obcænis & axillis adhibet, quas depilare & perperuo glabras manere desiderant. Est autè *rusma scoriz ferri* multum simile, sed leuius, nigrius, & quidpiam exustum referens, vt ex Belloniâ obseruationibus *cap. 13. lib. 3.* narratur.

C A P. XX.

De vesicatoriis.

AB effectu, què præstat paruulū quoddam medicamentum externū, vesicas scilicet excitando, vesicatorium nominatur. Est autem paulo vehemētius phœnigmo, seu sinapismo, qui tantum superficiē cutis rubrificat, & imbecillius pyrotico, quod eā pyrotico ipsam adurit. Admodum enim cuti, epidermidem attollendo pustulâ excitat, quæ rupta, serum effluit; vel paucum, si in corpore sicciore, ac parte superna adhibetur; vel multū, si in humidiorē, vt in hydropico, ac in parte decliui, vt in tibia. Rupta n. cute, aliquando fluctuantis in abdomine & cruribus aquæ portio delabitur, & per viculculum,

Aliud.

Rusma Turcarum.

Rusma quid.

Vesicatoriū quomodo à seu sinapismo & rubrificat, & imbecillius pyrotico, quod eā pyrotico ipsam adurit.

sculum, tanquã fonticulum perenniter effluit, sed vlcus sepe dysepuloricũ relinquit.

atorio-
utili-

Prodest vero ad odontalgia, pone aure dentis dolentis vesicatorium admouere, vt aliquãdo ad pedium, in gonagra, podagraque, sed pituitosis magis, quã biliosis conferre creditur. Vidi tamen herpetem vesicatorio admoto perfecte sanatu, qui nullis aliis præfidiis cesserat. Marcellus laudat e.

19 lib. de re med. ad lichenem, & alios affectus cutis sanãdos, si vulnere ex morfu ferarum influcto, & bubonibus malignis applicetur vesicatorium, ex alto virus euocat, & faciliorem ac tutiorem curationẽ efficit.

Vesicatoriũ
rusticorum.

Rustici parare solent ex sola radice ranunculi intrita & admota; Pharmacopœi ex cantharidibus pulueratis, pauco aceto & fermento mixtis: Optimum est, quod ex earum puluere, pauco gummi elemi excepto, conficitur. Sic quoque recte fit.

Aliud.

℞. euphorbii ℥. ss. piperis gr. viij. cantharidum preparatarum ℥. ss. fiat omnium puluis, qui excipiatur pauco fermento veteri & aceto, fiat massa mollis, de qua exigua portio extendatur super panno sericeo, & fiat vesicatorium.

C A P. XXI.

De pyroticis, seu cauteriis.

RECTE scribitur ab Hippocrate, aphor. vlt. lib. 7. quacunq; non sanant medicamenta, ea ferrum sanat: qua ferrum non sanat, ea sanat ignis: qua ignis non sanat, ea incurabilia putanda. Sæpe enim morbi cuiusdã feritas tam seua est, vt nullo sit medicamento locus, sed vel pars secanda, vel vrenda, vel vtroque modo curanda. Vtitur sæpe ferro candente, sed cum hoc remedium etiam fortissimorũ terreat animos, Medicorum sedulitas illius tanquam vicarium adinuenit, quod ab agendi vi & effectũ, pyroticũ nominatur. Ignis enim efficaciam præstat, quando ipsius admotione, caro viua demoritur, mortua absumitur, & pars sana perforatur, vt morbide excretionẽ suscipiat; morbida aperitur, vt propriũ

Pyroticum
eius dictum.

excrementum eructet. Sic abscessus cauterio diuiditur, vt pus extra profiliat, sic rumpitur vomica, sic pertunduntur bubones, vt suum quodque virus euomat.

Ad humoris rheumatici resolutionem, vel diuersionem, in diuersis partibus corporis adhibetur pyroticum, modo in capite, modo in brachio vtroque, modo in tibia alterutra. Admouetur quoque ad curationem enterocæles super ea peritonei productione ampliore, qua spermaticæ venæ feruntur ad testes, vt caro noua in locum perditæ succenturietur, quæ viam intestino descendenti interceptat, & sic in loco proprio, intestinum labi solitum contineatur.

Cauterium
ad herniam.

Hac curandi methodo multi circulatores incautos euitant, dum vasa feminalia simul cum productione pyrotico identidem reperito adurunt.

Desumitur autem pyroticorum omnis materia ex adurentibus, seu causticis, quæ scilicet quartum caloris gradum superant, veluti est: calx viua, arsenicum, sublimatum, tartarum, auripigmentum, vitriolum, nitrum, & lixiuum forte, vt quod paratur ex cineribus sarmentorum.

Pyroticorũ
materia.

Est vero multiplex pyrotica cõficiendi modus, quisque enim sua, suoque modo parata seruat, quæ omnium præstantissima proficitur. Noui barbitonforem omnium maxime ignarum, qui sublimatum tantũ admouebat, pauco vnguento Ægyptiaco subactum, omniumque pyroticorum securissimum mordicus contendebat.

Cõficiendũ
modus.

Marianus in sua Chirurgia, plurimi facit cauterium quoddam ex Io. Vigonio surreptum, quod sic describitur.

℞. lixiuii lb. vi. saponis, vitrioli Romani an. ʒ. j. bulliant omnia simul in vase aneo ad aqua consumptionem. Quod in fundo remanebit, colligatur, atque ex eo fiant cauteria diuersa magnitudinis pro arbitrio.

Cardanus ex solo sapone & calce mixtis, tritis, & ad vnguenti consistentiã subactis, cauteria sua cõficiebat; Nunc vero parantur ad ignem, & formam nascuntur solidiorem, & magis idoneam, Vt hoc modo.

§ 1. ℞. cali-

℞. calcis viua ℔. j. salis nitri ℥. j. infunde per diem integrū in ℔. iij. lixiuij ex cineribus vasorum vinariorum, vel herbarū calcificantū parati: Subinde baculo tota mixtura agitetur. prostridie coletur, ter, quaterque, dum aqua clara transierit, quæ aneo vase excepta coquat̃ur ad ignem luculentum, ad aqua consumptionē, non tamen ad perfectā lentorū exsiccationē. Tum ex ea massa fiunt cauteria multa, multipliciq; magnitudinis, quæ in vase vitreo, oris angustū diligenter operculato ad futuros vsus asseruentur.

Sic adhuc recte ad hunc conficiuntur modum.

℞. cineris samentorū ℔. iij. salis gemmet ℥. iij. calcis viua ℔. j. ℔. infunde per horas quatuor, aut quinq; in ℔. xv. aqua pluuia, omnia simul, ac saepe agitando: tum bulliant parum; Atq; cum tota plane mixtura refrigerit, sexies, aut septies per linteam satū crassū coletur. Colatura limpidissima excipiat̃ur areā pelui, tam diūq; concoquat̃ur, donec in ipsius fundo relinquatur petrea quadam materia, ex qua pyrotica varia magnitudinis fermentur.

Inter Parei farragines cauterium quoddam inuenitur, ridiculo nomine, sericeum, dictum, cuius vanam pollicitationem cum effectus improbet, eius descriptionem subicebo.

C. A. P. XXII.

De scuto.

VENTRICULI intemperiei frigida, ac imbecillitati multa medetur tam assumpta, quam admota. Assumuntur blanda purgantia & eustomachica, vt pilulæ ex aloë, & rheo, aromaticum rosatum, & pulueres digestiui, vulgo, dicti.

Admouentur calefacientia & roborantia, vt litus, forus, de quibus supra, & scutum, de quo nunc agendum.

Scutum cur sic dictum, & cui parati accommodatum. Eius differentia.

Sic autē vocatur medicamentū quoddam ventriculo peculiare, quod scuti formam habet, illiusque calorem suscitāt, robur adauget, & coctionem iuuat, admotum.

Concinnatur interdū ex emplastro quoddam stomachico, super aluta extēso & ad-

moto, & aliquando ea parte, quæ proxime carnem contingit, raro syndone inuoluto.

Sapius tamen fit ex arida materia, quæ ventriculo confert roborando, crassiuscule trita, bombace excepta, & duplici linteo ad scuti formam consuta.

Materiam illam copiosissimam nobis suggerit calefacientium & roborantiū vberissima seges, inter quæ ea potius seligenda, quæ speciali dote ventriculū respiciūt, vt nux moschata, macis, caryophilli, calamus aromaticus, schœnanthum, rosa, menta, absinthium, & aliam multa, quæ suauī odore spiritum recreant, & amico calore iuuant concoctionem. Sic autē parari potest scutum viribus ad dictos vsus efficacissimum.

℞. cyperi, ligni aloes, calami aromatici an. ℥j. schœnanti, cinnamomi, caryophill. nuci moschate an. ℥. ℔. macis ℥. j. rojarum ruboarum, maiorana, absinthij, menta an. ℥. ij. saluia ℥j. fiat omnium puluis, qui cotone moschato exceptus & intersutus geminis linteis, in scuti formam concinnetur.

Misori sumptu confici poterit, quod sic describitur.

℞. galanga, ireos piperis, an ℥j. baccarū lauri, cumini an. ℥. ℔. absinthij vtriusque, menta, saluia & rosismarini an. m. ℔. fiat omnium puluis, excipiat̃ur carpto gossipio, & fiat scuti regioni ventriculi admouendum.

C. A. P. XXIII.

De cucufa, & semicucufa.

CV M cerebrum sit velut magna glandula Hippocrati lib. de glandul. & caput sit pituitæ sedes ac locus: instar n. cucurbitulæ trahit, magna cogeris humoris frigidi in toto capite solet alleruari, qui nisi medicamentis idoneis vacuetur, aut perennis illius generatio impediatur, ad mēbra subiecta, puta fauces, pulmones, thoracē, & reliquas partes inferiores delabitur. Multi tamen adeo medicamenta vacuantia auersantur, aut tāta cerebri frigiditate laborant, vt etiā repurgati, saepe de capitis grauitate, ac catari hō conquerātur, maxime si crepulo se se commiserint, aut subdiu caput pauculo tempore nudarint.

Post.

Ventriculū peculiariter respicientia.

Scutum roborans & calefaciens.

Aliud.

*Cucufa ca-
piti sunt pe-
culiaries.*

Post igitur vniuersalem purgationem ad robur capitis, ad frigidam eius intemperiem, ad dolores inde genitos, ad destillationem sistendam ex gossipio puluerib. cephalicis consperso, & duplici linteo intersuto, concufa capiti apta ac conueniens, instar pileoli formatur.

*Earum ma-
teria.*

Omnis porro materia puluerū, ex quibus infarciuntur cucufae, nō ex stirpib. siccis tantum pendet, sed ex mineralibus & animalibus quaedam saepe mutuamur, quae multū adferunt, vt suauitatis, sic vtilitatis.

Suavis & vilis est puluis ad cucufas, capiti roborando aptandas, qui sic paratur.

*Puluis ad
cucufas.*

℞. caryophilli, cinam. calami aromatici, schoenanthi, ireos an. ʒj. baccarum lauri ʒij. styracis, benioin an. ʒj. macis ʒij. maiorana, roris marini an. ʒij. moschi ʒj. fiat omnium puluis, qui excipiatur bombace ad cucufam.

Quibus non licet propter rei familiaris angultiam, cucufas sic paratas gestare, minore sumptu conficiuntur, hoc modo.

Alius.

℞. betonica, melissa, salvia, stoechados vtriusque, roris marini an. m. ʒij. ligni lauri ʒij. cumini ʒj. fiat omnium puluis ad cucufam concinnandam.

Is quoque puluis ad eosdem vsus tuto ac selesciter capillis inspergitur.

In summa, vna est & eadem cucufae & scuti parandi ratio; sed illius forma, capiti adaptatur, huius stomacho; vtriusque facultas parti, cui destinatur, iuuandae accommodanda; stomachica; stomacho, Cephalica, capiti, cui adstringentia quandoq; miscemus, dum catarrhos sistere consiliū est.

Et vt cucufa totum cranium inuoluit, sic semicucufa tantum dimidium; vel certe puluis medicamentosus vni tantum parti, quae scilicet male habet, adhibeatur, & cū bombace interbassetur, vt loquitur vulgus, ad semicucufam.

C A P. XXIV.

De sacculis.

CVM minutula semina, ac etiam paulo maiora, magna ex parte integra & sicca, ex vsu sint Medico, vixque per se sola

partibus corporis possint adhiberi, ante illorum vsu sacculo includuntur, vel magno, vel paruo, pro partibus, cui adhibentur, conditione. Ad auris tinnitum, non nisi paruus admodum vsurpatur; Ad colicum dolorem & Tympanitem, magnus, vt qui saepe totum abdomen operiat. Eius magnitudo, qui regioni cordis admouetur, proportionem quadam illi respondere debet, vt nec multo maior, aut minor concinuetur; cuiusmodi sunt, qui ex cardiacis & alexiteriis pulueribus parantur, & tempore pestilenti super cordis regione, ad illius & facultatum tutelam, gestantur.

Sunt autem vel sicci, vel humidii; Sicci a Fomenta siccio nomine à veteribus, fomenta sicca vocantur, apud quos idem est vsus sacculorum & foruū. Admouentur multis corporis partibus, capiti, cordi, ventriculo, icteri, lieni & vtero, sub eadem forma, quadrata nempe, quae tamen oblonga esse debet instar linguae bubulae, dum lieni, vt scutiformis, dum ventriculo adhibetur.

Vt autem aequabilis sit materiae per omnes sacculi partes dispensatio, is transuersim filo acu traiecto, consuendus est. Qui cordi applicatur, fere sericeus est, qui reliquis partibus, lineus, aut canabinus, sed rara filorum serie contextus.

Ad refrigeratos artus, ad flatus dissipandos, ad humores euocandos & absorbendos, sacculi non nisi calentes adhibentur, veluti sunt, qui ex seminibus frixis, & vino aut aceto irrigatis fiunt, vt ad colicum dolorem, & Tympanitem hoc modo.

℞. milii ʒij. b. baccarum lauri contusarum ʒij. sem. faeniculi, anethi, cumini, an. ʒj. salis communis ʒij. oeymi, maiorana an. m. ʒ. torrefiant omnia simul in sartagine, & calidiora recondantur in sacculo, qui affe-

tae parti inducatur, qui que refrigescens denuo calefiat & admoueat; vel duo simul parentur, vt vicissim adhibeantur.

Ad cordis affectus eximia est virtutis sacculis hoc modo paratus.

℞. radicum angelicae, ireos enula campanae, cyna, cyperi, gentiana, tormentilla an. ʒj.

S. 3. ireos.

Alius ad af- trochilorum de caphura, benioin, syracis
 faBus cordis. calamita an. ʒ ij. alipta moschata, ligni alo-
 es, santali citri an. ʒ h. macis, caryophyllorū,
 sehoenanthi an. ʒ j. granorum kermes, corti-
 cis citri sicca an. ʒ ij. fiat omnium puluis cras-
 susculus, qui exceptus sacculo sericeo regioni
 cordis adhibeatur.

Vix probantur sacculi sicci ad pleuri-
 tidem, etiam liquoris cuiusdam vapore
 madidi, præstiterit focus humidos applica-
 re, de quibus supra.

Ad capitis & stomachi affectus, cucuræ,
 frontalia, & scutum imperantur, cum tamē
 lethargum, apoplexiam, Carum, aut sopi-
 tos sensus excitare consilium est, sacculi
 magis conuenient sic descripti.

Sacculi
 ad lethargū,
 apoplexiam,
 &c.

ʒ. cyperi, galanga, caryophyllorum, radic.
 angelica, baccarum lauri, cumini an. ʒ ij. sal-
 uia, maiorana, betonica, stochados utriusq;
 lauendule an. m. j. fiat omnium puluis cras-
 susculus, excipiatur duobus sacculis interba-
 statis ad caluaria frictionem. Sic n. magis
 conducit duos habere sacculos, maxime
 cum calidos admoere proponimus, vt dū
 vnus adhibetur, alter paulatim calefiat, &
 vicissim alter alteri succedat adhibendus.

C A P. XXV.

De dentifriciis.

DENTES permultis vitiis obnoxii sunt:
 eos enim nigredo deturpat, caries ab-
 sumit, laxitas tremulos facit, dolor anxie
 lacessit. Nigredini præscribuntur dentifricia,
 laxitati astringentia, cariei detergentia
 roborantiaque, dolori mille remedia.
 Quisque enim expertum ad Odontalgiam
 se habere secretum profitetur. Sed accidit
 sæpe, vt quod semel profuit, postea irritum
 esse, & interdum obesse comperiat.

Historia.

Egrius autem ferunt multæ mulieres,
 dentium nigredinem, quam dolorem, qui
 licet à plebecula, tanquam momenti nul-
 lius affectio despiciatur, filio tamē Metro-
 dori maxillæ marcor superuenit, excide-
 runt dentes molares & ipsa maxilla. Hip-
 poc. lib. 5. & 7. epid.

Porro dentibus extergendis & dealbā-

dis dentifricia à Medicis præscribuntur,
 eaque forma multiplici, vt pulueris, opia-
 tæ, linimenti, sed visitiora forma pulueris
 dantur, vt:

ʒ. ossis sapia ʒ ij. coralli albi, crystalli an. Puluis den-
 ʒ j. cornu cerui, lentisci an. ʒ ij. fiat omnium res dealbans.
 puluis, quo fricentur dentes.

Parum habet vim dentibus dealbandis
 dentifricium; hoc modo descriptum.

ʒ. scobis eboris, pumicis, cornu cerui an. Varia denti-
 ʒ j. coralli ʒ ij. margaritarum ʒ j. caryophil. friciorum
 lorum, cinnamomi, rosarum, rosi marini formula.
 an. ʒ j. fiat omnium puluis pro dentifricio.

Forma opiatæ dentifricium sic impera-
 ri potest.

ʒ. dentium equorum vsorum, aluminis. Dentifriciū
 coralli albi an. ʒ j. ossis sapia, pumicis an. ʒ j. in forma o-
 salis vsti ʒ ij. macis, caryophyllorum, lentisci piata.
 an. ʒ h. fiat omnium puluis, & cum melle ro-
 sato, fiat opiatæ, qua mane fricentur dentes,
 & postea vino abluantur diluto.

Quibus magis aridebit dentifricium
 forma linimenti, sic parabitur.

ʒ. putaminum ouorum vsorum, cornu cerui, crystalli an. ʒ j. santali citrini, lentisci
 an. ʒ h. radicis ireos ʒ j. moschi ʒ h. fiat o-
 mnium puluis tenuissimus, & cum syrupo ro-
 sarum siccarum quantitate sufficiens, fiat
 dentifricium liquidiusculum, quo mane
 dentes circumliniantur.

Aliud infor-
 ma linimen-
 ti.

Sunt, qui forma trochilorum parant, quib.
 exticcatis & induratis dentes sæpe fricatio
 detergunt, expoliunt & cãdidiore reddūt.

C A P. XXVI.

De odoramentis.

NON abs re scripsit Hippocrates in
 lib. de medico, in Medico præter cæte-
 ra, cultum artificialem in vestitu & odoramē-
 tis sua quibus, requiri, quibus tanto solet æger
 delectari, quanto his offēdi, quæ vel ingra-
 ta sunt, vel nimis fragrantia. Ea siquidem
 auersantur multi, quod caput vel replent,
 vel moleste feriant, & cephalalgiam infe-
 rant: Contra vero sua uisissimi halitus ex reb.
 odoratis procedentes, verum, ventricu-
 lum, cor & cerebrum multum recreant.

Quis

Sapores dul-
ces grati,
Odores qui
grati.

Cuius rei rationem reddens Galen. c. 6. li. 1. de sympto. caus. & proportionem constituens odoratus ad gustum, sic libris simplicium [c. 1. lib. 4. de simplic. med. faculte.] loquitur: Quæ admodum sapores grati & familiares, eadem quoque & dulces sunt; ingrati nec dulces, nec familiares: Sic odores familiares spiritui animali, eadem quoque grati & suaves sunt. Qui vero non familiares, non suaves sunt, & maleolentes. Atqui ut dulcia temperata sunt Galeno [cap. 10. lib. simpl. lib. 1. de caus. plant.] sic odorata sua uia moderatum habent calorem, ut placet Scaligero.

Quæ cum ita sint, odores suaves grati erunt cerebro & partibus principib. Quæ tamen odorata tertium caloris gradum attingunt, ut cinnamomum, caryophylli, calamus aromaticus, verum his non utimur, nisi parua quantitate, aut his admixtis, quæ calorem illiū temperant; Odorata namq; magna quantitate narib. obiecta, graue odorem & cerebro noxiū spirare solent, quæ minima quantitate recreant, quod vniuersus odor, & grauis temperetur aere ambiente, aut rerum aliarum permixtione. At maleolentia quantumuis aere temperentur, non solum qualitate sua, sed etiā substantia cerebro, & partibus neruosis aduersantur ex Galeno [cap. 10. lib. de instr. odorat.] Quod confirmat Aristoteles, dum cap. 24. lib. 8. de hist. animal. scribit mulieres ad odorem lucernæ extinctæ abortire.

Cū igitur suavis rerū odoratarū halitus sit cōsocialis spiritibus, illorumq; familiare pabulum. Medicus nō modo captabit gloriā apud vulgus, si fuerit vnguentatus, sed etiam ipse aliis odoramenta præscribet, ad spirituum robur & custodiam sanitatis.

Ea vero vel forma pulueris, vel vnguenti, vel pomi, vel trochiscorum describuntur. Forma pulueris diapsalma, vel odoramentum sic fieri suauissimum.

℞. calami aromatici z iij. ireos florentia z ij. styracis calamita benioin an. z j. rosarū D ij. caryophyllorum. moschi, ambra an. z ss. si omnium puluis, accurate seruandus, ne vis eius exhalat.

A recentioribus celebratur puluis quidā,

Cyprius vulgodictus, ut & violeteus, cuius Puluis Cyprius cum variæ descriptiones dentur, quisque puluerem odore suauissimo fragrantem Cyprium, vel violeteum nominat.

Vnguenti forma facile parabitur odoramentum, si puluis supra descriptus excipiat paucō oleo liquidambar & cera, ut consistentiam acquirat idoneam. Vel sic:

℞. santali citrini, calami aromatici, schœnanthi, cinamomi an. z j. styracis calamita benioin, macis an. z ss. cera z iij. ol. moschelini q. suff. fiat vnguentum. Vel hoc modo:

℞. macis, cinamomi an. z ss. benioin D ij. Aliud. zibethi, moschi, ambra an. D ss. caphura gr. v. cum oleo amygdalino si. litus.

Fit quoq; ex aromatis selectis odorata massa, ex qua vel pomum, vel trochisci formantur, quorum suauitas magnifit. ut:

℞. corticis citrisiccī, cinamomi, ladani an. z i. styracis calamita z ij. macis, caryophyllorum, ligni aloes, ireos an. z ss. caphura D ij. moschi, zibethi, ambra an. D ss. cum mucagine gummi tragacanthi in aqua rosarum extracta, fiat massa, ex qua fiat pomum, vel orbiculi, aut pastilli cuiusuis figuræ.

CAP. XXVII.

De suffitu, & auiculis Cypriis.

SVAVES quidem odores, spiritus omnes exhilarant, sed multa suum, non nisi viginis halitum communicant; Proinde prunis ignitis incenduntur, aut ita certe calefiunt, ut quoquo versum odorem spargant.

Sic sua Thymiamata primi Dei cultores parabant; sic suos suffitus Medici ad sanitatē, sic suos Aulici ad voluptatē efficiunt. Nō tamē in prunas sepe materia suffituū iniicitur, sed cocula quadā, sic Pōpeio dicta, ænea, vel argētea, quæ vulgus Cassoletā nominat, excipitur, simul cū aqua rosarū, vel arantiorū, in ea; dū feruet tota mixtura, suppositis in ei⁹ media parte carbonib. accensis, vapore suauitotam ædiculā implet.

Est igitur suffitus vel humidus, vel siccus, & vterq; vel voluptatis, vel sanitatis Humidus paratu facilis est, & familiaris mulierū splendide viuentium, quæ dum ægrotant, vel salte his diebus, quib. medicamēta purgantia sumunt, ex cortice arantiorū, citria-

Odoratum
unguentum

Odorata
massa.

Cocula.
Cassoletā.

Suffituum
differentia.

Maleolentia
ingrata &
facultatibus
noxia.

Puluis odoratus.

rum, caryophyllorum, cinamomo & aqua rosarum simul mixtis, & ignita Calloleta receptis, cubiculum suffiunt.

Siccus à Pharmacopœis Medicorum consilio frequentius paratur, non modo ad voluptatem, sed etiam ad utilitatem.

Voluptatis suffitus dari solet his, qui deliciis & cultui corporis indulgentes, res paternas effuse diripiunt.

Suffitus ad sanitatem.

Qui sanitatis est, his præscribitur, quibus spiritus reficiendi sunt, roborandum cerebrum cor exhilarandum, & à malignantate extrinsecus adueniente vindicandum.

Suffitus quibus affectibus conueniunt.

Confert etiam pulmonibus infarcti à crassa pituita liberandis, non tamè omnibus affectionibus circa thoracem consistentibus idoneus est: Sanguinem enim spuentibus aduersatur, inquit Aetius cap. 144. tert. ferm. 3. cū per eorū, quæ suffiuntur, vasa rursus aperiantur, neq; his adhuc, qui sicum

Lues india suffitu nonnunquam curatur.

morbum circa thoracem habent; Verum Asthmaticis, Orthopnoicis, & quibus thorax copia crudorum humorum infestatur, prodest, ut etiam lue venerea laborantibus ex medicamentis idoneis, quæ istius morbi virus per frequentem saluationem abiciunt, ut decet, paratur, atque corpore prius per vniuersalia remedia vacuato, vsurpetur. Fere autem forma pulueris crassiusculi, suffimigium datur, ut ad roborandum & siccandum cerebrum, hoc modo:

Puluis pro suffitu cerebri corroboreans & exsiccans.

℞. Stryracis calamita, benioin an. ʒj ḡ. gūmi iuniperi, thuris an. ʒj. caryophyllorum, cinamomi an. ʒij. foliorum lauri, salvia, roris-marini, maiorana, an. ʒ. fiat omnium puluis crassiusculus, cuius portio prunis candentibus inspergatur, ut odoratum fumum expiret æger.

Alius ad sistendum humorem delabentem ad pulmones. Ad corroborationem cordis.

Ad sistendum humorem, qui è cerebro ad pulmonem delabitur, ad hunc modum parabitur suffitus.

℞. nucum cupressi, balaustiorum, ladani an. ʒj. rosarum ʒij. baccarum myrthi, mastiches, an. ʒj. fiat puluis pro suffimigio.

Cordi roborando & refarciendis spiritibus, suffitio confert ad hunc confecta modum.

℞. calami aromatici, xylonloes, schoenanti, cinamomi, an. ʒj. Stryracis calamita, benioin an. ʒj. ḡ. macis, caryophyllorum an. ʒ. ḡ. rosarum, maiorana an. ʒij. alipta moschata ʒij. fiat omnium puluis ad suffitum.

Ex iisdem pulueribus cum carbone salicis, & liqore quodam idoneo aliquando conficitur massa, ex qua fiunt pastilli, vel tedæ, vel auicula, vulgo Cypreæ dictæ, quæ citra flammam, ignem facile admittunt, & suauem fumum exhalant. Sic rite possunt fieri.

℞. benioin ʒj. Stryracis calamita ʒij. ladani ʒ. alipta moschata ʒij. caryophyllorum, schoenanti, an. ʒij. ligni aloes ʒj. carbonis salicis ʒij. terantur omnia: puluis excipiatur gummi tragacantho aqua rosarū soluto. fiat velut pasta, ex qua formentur vel auicula, vel clauis aut orbiculi, cuiuslibet figura.

Ad ciendos menses vult Hippocrates lib. de nar. mulieb. vt mulieres singulis quibusque diebus bis suffiantur, infundibili fistula, per quam fumus deducitur penitissime in sinum pudoris intromissa. Eligenda vero, quæ primo, aut ad summum secundo gradu calefaciunt; dein ad vehementiora transeundum, ea tamen cautione seruata, vt non valde acria vsurpentur, ne caput grauetur, & vteri ceruix exulceretur, vt iussit Hippocrates, lib. de superfoetis.

Fiunt vero suffimenta, vt vasa diducantur, & proxime vterus accurrat ad orificiū, sicque sanguis extra facile prorumpat. Sed cū mensium cunctatio à duritie & siccitate vteri proficiscitur, materia suffitus aliquo liqore excipienda est, quo possit vterus humescere, vt cera & oleo simplici, vel odorato, aut terrebimthina, vel ladano, vel gummi tragacantho, vt fiant pastilli, qui vsus tempore in carbones ignitos iniiciantur, vel potius in cineres calidos, vt voluit Aristoteles in problematis, vt:

℞. radic. cyclaminis, asari, myrrha, bdellii, ipeos, an. ʒj. Stryracis calamita ʒij. nigella Romana ʒij. cinnamomi, caryophyll. an. ʒj. ses. prouocās. sabina, maiorana, calamintha, dictamni an.

ʒij.

Auicula. Cypreæ.

Suffitus conlib. de nar. mulieb. vt mulieres singulis quibusque diebus bis suffiantur, infundibili fistula, per quam fumus deducitur penitissime in sinum pudoris intromissa. Eligenda vero, quæ primo, aut ad summum secundo gradu calefaciunt; dein ad vehementiora transeundum, ea tamen cautione seruata, vt non valde acria vsurpentur, ne caput grauetur, & vteri ceruix exulceretur, vt iussit Hippocrates, lib. de superfoetis.

℞. ij. gallia moschat ʒ. j. fiat omnium puluis pro suffitu muliebrium; vel excipiatur terebinthina Veneta, & fiant pastilli ad eundem usum.

Vlceribus quoq; dysepuloticis, quibus frustra tentata fuerunt alia remedia, & indicat lui suffimenta sepe feliciter vsurpantur, maxime vero quæ ex cinnabari fiunt, cui, vt hydrargyro, cuius est multum participes, mira virtus inest, & alexiteria, ad venerei morbi virus, per saluationem excludendum. Illius namque fumus, toto exceptus corpore, per spiramenta cutis sese transfert in corpus internum, & humorem attenuando, iunpellendo ac difficiendo, tandem ad os deducit, & frequenti sputatione foras excludit. Sicque non modo vlcera, quæ pharyngem & internas oris partes occupant, perfecte delet, sed & dolores sedat & materiam, quæ tubercula & pustulas committebat, optime sanat. Sic autem parari debet ad huius mali curam suffitus.

Suffimenta
ad lucem ve-
neream.

℞. benioin, thuris libani an. ʒ. ij. baccarum lauri, calami aromatici an. ʒj. cinnabaris ʒ. x. fiat omnium puluis, qui excipiatur styrase liquida pro suffimigio. vel sic:

℞. granorum iuniperi, thuris, mastiches, ladani an. ʒ. j. h. cinnabaris ʒ. j. h. serantur omnia, & ad usum seruentur pro suffimento. hoc quoque modo recte parabitur.

℞. styracis calamita, benioin, caryophyllorum, thuris masculi, ladani an. ʒ. j. myrrha ʒ. ij. gallia moschata ʒ. ij. mastiches ʒ. j. cinnabaris ʒ. j. h. serantur omnia, & excipiantur terebinthina, vt coeant in massam, ex qua fiant pastilli pro suffimigio.

Cum sum-
ma cautela
vsurpanda.

Eiusmodi autem suffitus non nisi summa prudentia sunt adhibendi, ne strangulationem, aut neruorum resolutionem,

aut tremorem adferant. Cinnabaris enim, vt & hydrargyrus, cum vix naturæ legibus coereantur, non nisi à peritis & expertis Medicis debet exhiberi.

Vidi quendam pedissequam regis à muliercula suffitum, qui ob recurrentium neruorum resolutionem, duos menses ante obitum, à maligno fumi halitu concitatum, ab auidis seu loquendi impotens misere perijt.

Alios obseruauit ab Empiricis & ignaris cinnabari in debite parata, tractataq; suffitos paralyticos euasisse, nec arte vlla post ad sanitatem redire potuisse.

Nolo plures historias eorum, qui à circulatoribus suffiti, sæuis doloribus cruciati, ac tandem victi interierunt, enarrare. Si quis enim misellusue venerea infectus, vel guaiaci decocto, vel hydrargyrato licu, vel cinnabaris suffitu tandem conualuit, idem eandem opem, quam ipse sentit, in aliis vult experiri. vnde multi factores, fabri, & etiam baiuli his remediis Lutetiæ nunc istius morbi curam aucter pollicentur, & infeliciter suscipiunt.

Sic videor omnes remediorum formulas, tum in hoc, cum in tertio libro descripsisse. Si quæ alio nomine ab antiquis designantur, sub illis continentur, vel iam eorum tanquam inutilium exoleuit, quod si quis nauicabundus has lucubrationes fastidiat, ac malo animo famæ nostræ insultet, det illi Deus meliorem mentem; atque maleuolo cum sit & omnibus displiceat, illi forsitan displicere, non nefas. Sequitur nunc, vt beneuolo artis Pharmaceuticæ studioso Officinam extruamus.

FINIS LIBRI QVINTI.

T

IOAN-